

Universiteit Utrecht

MA Film- en televisie wetenschap

Masterthese

Merlijn van der Wijst

Studentnummer 3001105

Email: M.M.A.A.vanderWijst@students.uu.nl

Begeleider: Dr. André van der Velden

Tweede lezer: Dr. Rob Leurs

Academiejaar 2009

Kinderen gerustgesteld door gewelddadig nieuws?

De representatie van geweld in het Jeugdjournaal

Inhoudsopgave

Introductie	Blz. 2
1 Theoretisch kader	Blz. 5
- § 1.1 De representatie van geweld op televisie	Blz. 5
- § 1.2 Kinderen en de representatie van geweld in televisienieuws	Blz. 8
2 Methode	Blz. 11
- § 2.1 Kwalitatieve tekstanalyse vanuit de grounded theory	Blz. 11
3 Casusmateriaal	Blz. 13
- § 3.1 Bronnen	Blz. 13
4 Representatie van het geweld in het Jeugdjournaal	Blz. 15
- § 4.1 Invalshoek van het kind	Blz. 15
- § 4.2 Invalshoek van de feiten	Blz. 18
- § 4.3 Invalshoek van de geruststelling	Blz. 20
- § 4.4 Conclusie casusanalyse	Blz. 22
- § 4.5 Toetsing resultaten aan bestaande theorie	Blz. 23
Conclusie	Blz. 26
Literatuuropgave	Blz. 30
Bijlage – Verantwoording kwalitatieve tekstanalyse	Blz. 32

Introductie

De kleine kijkers van tegenwoordig worden, als we het scala aan wetenschappelijk onderzoek moeten geloven, al op te jonge leeftijd en eveneens te vaak blootgesteld aan gewelddadige beelden via de televisie. Maar ook schrijvers van dagbladen en tijdschriften voorzien grote schade als kinderen op jonge leeftijd gewelddadige gebeurtenissen op televisie zien. Zo schreef José van der Sman in de *Elsevier* van 12 maart 2005: “al die moorden op het scherm maken kinderen agressief, ongevoelig en bang. In televisieprogramma’s wordt non-stop geweld getoond. (...) Dat is uitermate schadelijk voor hun ontwikkeling.”¹ Mediawetenschapper Vincent Crone observeert in de debatten over mediageweld dat er eindeloos gediscussieerd wordt over het effect van televisiegeweld op kinderen.² De bezorgdheid over de kwalijke gevolgen van televisie blijft een steeds terugkerend item. Zowel binnen de geesteswetenschappen als de sociale en cognitiewetenschappen laait het debat telkens op als het gaat over onze “beeldschermkinderen” en hun relatie met geweld. Crone stelt in zijn proefschrift dat:

(...) al deze onderzoeken worden overschaduwd door het soort onderzoeken die wellicht de meest gestelde vraag trachten te beantwoorden: worden (jonge) mensen gewelddadig door het kijken naar gewelddadige televisieprogramma’s? De lijst onderzoeken die op deze vraag antwoord tracht te geven, is welhaast eindeloos. Ondanks de hoeveelheid aan onderzoeken die er zijn verricht naar de relatie tussen geweld op televisie en agressief gedrag, is er nog steeds geen consensus over de kwalijke invloed van televisie.³

Patti Valkenburg, hoogleraar Kind en Media, heeft zich gemengd in de geagiteerde debatten over de positieve en negatieve effecten. Zij haalt de meta-analyse van Paik en Comstock⁴ aan om te beweren dat er zeer zeker sprake is van een aantoonbaar negatief effect van gewelddadige programma’s, maar slechts in kleine mate.⁵ Deze nuancering wordt echter nauwelijks opgepikt. De televisie blijft in de ogen van velen een

¹ Sman, José van der. “Mediageweld verpest uw kind.” *Elsevier*. 12-03-2005.

² Crone, Vincent. *De kwetsbare kijker. Een culturele geschiedenis van televisie in Nederland*. Amsterdam: Vossiuspers UvA, 2007, p. 245.

³ Ibidem, p. 7

⁴ Paik, Haejung, George Comstock. ‘The Effects of Television Violence on Antisocial Behavior. A Meta-Analysis 1’. In: *Communication Research*. 21(4), 1994, p. 516 – 546.

⁵ Valkenburg, Patti. *Beeldschermkinderen: theorieën over kind en media*. Amsterdam: Boom, 2002.

bedenklijke rol spelen in het leven van de kwetsbaarste kijkers; het kritische denkvermogen van de jeugd zou worden verzwakt en zij zou een verkeerd beeld van de werkelijkheid krijgen.

De manier waarop televisie de werkelijkheid weergeeft, daar ligt de focus op in dit onderzoek, niet op het opnieuw onderzoeken van de effecten. Vertrekpunt is daarbij dat kinderen niet alleen via gewelddadige televisiefictie hun informatie over de wereld ontvangen. Gewelddadige en schokkende gebeurtenissen komen ook tot hen via beelden en geluiden van nieuwsuitzendingen. Er verschijnen namelijk herhaaldelijk berichten in de media over geweldsdelicten, denk aan bijvoorbeeld moorden en aanslagen. Mediawetenschapper Rob Leurs geeft aan dat het in deze tijden ondenkbaar is om je te distantiëren van dit soort geweld in de media.⁶ Er worden al veel onderzoeken naar de effecten van dit geweld gedaan. Maar binnen *cultural studies* is analyse van de representatie van geweld uit de realiteit nog een onderbelicht aspect. De vele onderzoeken naar effecten vragen zich niet af wat de mediale representatie van geweld is. Daarom wordt met deze MA-scriptie vanuit een cultuurkritische benadering het mediale van geweld bestudeerd. Representatieonderzoek legt de klemtoon op blootlegging van machtsrelaties, dominante discoursen en specifieke posities. Representaties construeren namelijk de wereld mee door de betekenissen die ze produceren.⁷ Door deze blootlegging kan er op een meer diepgaande manier inzicht worden gegeven in een situatie. In dit geval over het geweldsvertoon aan kinderen via de media. Welk geweld uit onze reële wereld komt via televisienieuws tot kinderen en op welke manier wordt dit gerepresenteerd? Een uitstekende bron om dit nauwgezet te onderzoeken is het JEUGDJOURNAAL. Dit instituut draagt een vorm van reëel geweld uit naar kinderen als het bericht over bijvoorbeeld de aanslagen van 9/11 of over de oorlog in Irak. De dagelijkse berichtgevingen over de gebeurtenissen uit de wereld worden aangeboden in een format specifiek ontwikkeld voor kinderen. Dit maakt het nieuws heel begrijpelijk met als gevolg dat het vele kijkertjes trekt. Met deze scriptie heb ik mij ten doel gesteld om te onderzoeken hoe het instituut van het JEUGDJOURNAAL gewelddadige, schokkende gebeurtenissen uit onze dagelijkse realiteit representeert voor deze vele kinderen en hoe aan die gebeurtenissen betekenis wordt gegeven. Aan de hand van de uitkomsten zal vervolgens een empirisch gefundeerde theorie worden

⁶ Leurs, Rob. *Onbegrijpelijk kwaad. Marc Dutroux als 'ster van het kwaad' en als sublieme media-ervaring*. Vossiuspers UvA: Amsterdam, 2006, p. 2.

⁷ Boxstael, A. *Oneerbare voorstellen op school. Erotische relaties tussen leerkrachten en leerlingen in film*. Proefschrift. Gent: Academia Press, 2008, p. 30.

geformuleerd over de discursieve weergave van geweld in het JEUGDJOURNAAL. Overeenkomstig met de methode van de *grounded theory* zoals uiteengezet door Strauss en Corbin,⁸ zal de hier ontworpen theorie na afloop van de analyse worden gecontroleerd aan de hand van een al bestaande theorie over het onderzochte fenomeen.⁹ Die laatste theorie zal daarom ook niet opgenomen worden in het theoretisch kader, dat zou het gepresenteerde onderzoek sturen.

⁸ Strauss, A en J. Corbin. *Basic of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. Londen: Sage, 1998.

⁹ Representatieonderzoek, het JEUGDJOURNAAL over de aanslagen van 9/11. Van der Molen en De Vries (2003).

1 Theoretisch kader

Binnen *cultural studies* wordt televisie zeer regelmatig uitgekozen als studieobject. Dit heeft ervoor gezorgd dat er talloze onderzoeken zijn waarin relaties worden beschreven tussen televisie en de samenleving. Zoals al gesteld laat vrijwel dagelijks de discussie over de betekenis van televisie weer op en dit gebeurt zowel in wetenschappelijke kringen als in de massamedia. De bezorgdheid over de kwetsbaarheid van de kijker is veelal het grootste issue tijdens deze debatten.

Crone veronderstelt dat er bij de uitkomsten van de onderzoeken sprake is van een cyclisch karakter. In zijn onderzoek naar de geschiedenis van de televisie stelt hij:

Deze bezorgdheid over televisie is al ver vóór de Tweede Wereldoorlog herkenbaar in de wijze waarop er in kranten en tijdschriften wordt geschreven over het medium, zelfs toen er nog helemaal geen werkende televisie bestond. Er is dus bijzonder weinig veranderd in de manier waarop er over de betekenis van televisie voor de samenleving wordt geschreven. De discussie is cyclisch en lijkt te zijn verworpen tot een ritueel waarin telkens dezelfde veronderstellingen en meningen terugkeren.¹⁰

Één van deze veronderstellingen zou zijn dat televisie negatieve effecten heeft op de kijker en dan met name op kinderen. Wat voor geweldsdelicten worden er dan uitgedragen naar kinderen en hoe? Met dit onderzoek zal een poging gedaan worden om te bestuderen hoe het televisienieuws voor kinderen geweld uit onze wereld representeert. Daarvoor zal eerst theoretisch uiteen moeten worden gezet wat tijdens dit onderzoek verstaan wordt onder geweld op televisie en wat de onderzoeken over dit geweld met betrekking tot representatie reeds brachten. Ook zal de verhouding tussen representaties van geweld voor kinderen en het nieuws uiteen worden gezet.

§ 1.1 De representatie van geweld op televisie

Het thema geweld krijgt veel wetenschappelijke belangstelling. Mediawetenschappers hebben volgens mediapedagoog van der Voort de volgende consensus bereikt als het gaat om de definitie van dit geweld:

¹⁰ Crone, Vincent. *De kwetsbare kijker. Een culturele geschiedenis van televisie in Nederland*, p. 10.

Geweld is agressief gedrag waarmee willens en wetens getracht wordt schade toe te brengen aan anderen of aan zaken die van anderen zijn. De agressie kan zowel fysiek als niet-fysiek van aard zijn, indirect geuit worden waarbij het slachtoffer afwezig is of direct op een aanwezig iemand gericht zijn, en zowel als middel worden ingezet om iets te bereiken, als als doel op zichzelf worden geuit.¹¹

Wat onder geweld wordt verstaan blijkt duidelijk. Maar wat het geweld doet met mensen is daarentegen nog discutabel. Binnen de mediawetenschappelijke discussie over de uitwerking van geweld op televisie zijn namelijk twee sterk tegengestelde perspectieven. Enerzijds is er de opvatting dat representatie van geweld mensen gewelddadig maken.¹² Anderzijds wordt er beweerd dat de representatie van geweld op televisie niet verantwoordelijk is voor het geweld in de samenleving.¹³ Daarbij speelt in het mediadebat ook het kritiekpunt op dat het gepresenteerde geweld op televisie meer angst zou creëren en daarmee onrust zou zaaien. Op deze theorie berust ook de *cultivation theory* van Gerbner en Gross (1994). Het uitgangspunt van deze theorie is dat: “prime-time television portrays a world more filled with menace than the one most of us inhabit.”¹⁴ Romer et al. bevestigen dat de televisie, en dan met name het nieuws, veel representaties van geweld bevat. Dit zaait angst.¹⁵ Mediatheoreticus Turnau weerlegt dit juist. In zijn artikel beweert hij eveneens dat er een relatie te herkennen is tussen de hoeveelheid van kijken naar gewelddadige programma’s en de impact van dit geweld op de perceptie van de werkelijkheid. Maar deze relatie heeft volgens hem een dynamisch karakter. De leefomgeving beïnvloedt namelijk het bewustzijn en de

¹¹ Van der Voort, T. (1997) geciteerd in: Nikken, Peter. *Mediageweld en kinderen*. Amsterdam: SWP, 2007, p. 14.

¹² Winn, Marie. *Plug-In Drug: Television, Computer and Family Life*. New York: Penguin Group, 2002. & Mander, Jerry. *Four Arguments for the Elimination of Television*. New York: HarperCollins Publishers Inc., 1978.

¹³ Leonard, John. “Why blame TV?” *Utne Reader* 63 (1994), p. 94.

¹⁴ Gerbner en Gross (1994) geciteerd in: Romer, Daniel, Kathleen Hall Jamieson, Sean Aday. “Television News and the Cultivation of Fear and Crime.” *Journal of Communication* (2003), p. 89.

¹⁵ Dit stellen zij door hun onderzoek naar het effect van televisie op de perceptie van het publiek. Het onderzoek werd uitgevoerd op nationaal, regionaal en lokaal niveau en had betrekking op televisienieuws. Romer, Daniel, Kathleen Hall Jamieson, Sean Aday. “Television News and the Cultivation of Fear and Crime.” *Journal of Communication* (2003), p. 99.

denkbeelden van een kijker, aldus Turnau.¹⁶ De perceptie is daarbij afhankelijk van de ervaring die een kijker op heeft gebouwd met geweld. Iemand die vaak gewelddadige programma's kijkt, kan meer gewend zijn aan het interpreteren van deze beelden. Deze persoon kan minder gechoqueerd of angstig zijn door het geweld op televisie dan een kijker die alleen maar naar komedie kijkt. Als vaak veel representaties van geweld op de televisie worden getoond, raken mensen daar aan gewend. De representaties uitgezonden door de televisie spelen dus een belangrijke rol in de belevingswereld van de kijker en hun manier van ervaren en interpreteren van dit geweld. Het is daarom relevant om te bestuderen wat dan daadwerkelijk getoond wordt. Op welke wijze wordt er een beeld gecreëerd over het geweld in de samenleving? Maar alvorens hiernaar wordt gekeken, wordt eerst in een verdere literatuurstudie nader toegelicht wat gesteld wordt over de representatie van geweld in relatie met kinderen.

Wetenschappers zijn op basis van hun "kind en mediageweld theorieën" grofweg onder te verdelen in drie groepen. Namelijk onderzoekers die ervan uitgaan dat de representatie van mediageweld de honger naar het echte geweld versterkt bij kinderen. Dit zijn de stimulatie-aanhangers. Ten tweede zijn er de reductie-aanhangers. Zij menen dat de lust naar geweld juist afneemt door het zien van geweld. Ten derde zijn er onderzoekers die denken dat het mediageweld helemaal niets van doen heeft met het geweld in de realiteit.¹⁷ Deze theoretische driedeling is echter niet zo eenvoudig te hanteren in de praktijk. Kinderen en hun gedrag zijn erg complex en kunnen daardoor nooit verklaard worden vanuit één specifieke tak van de individuele theorieën.¹⁸ Patti Valkenburg stelt hierover dat "het effect van mediageweld afhankelijk is van een groot aantal factoren, zoals het type mediageweld, het kind dat er naar kijkt en de omgeving waarin het kind opgroeit."¹⁹ De focus in dit onderzoek ligt op de eerste factor, het type mediageweld. Kinderen worden op talloze manieren blootgesteld aan representaties van geweld. Denk aan tekenfilms, games en nieuwsuitzendingen. Veelal is deze representatie van geweld zelfs bedoeld voor kinderen. Afgaande op het onderzoek van Barbara Wilson et al. kan gesteld worden dat de representaties van geweld soms moeilijk te duiden zijn in kinderprogramma's. In hun onderzoek kwam onder andere naar voren dat het getoonde geweld zeer onrealistisch verbeeld wordt voor kinderen.

¹⁶ Turnau, III, Theodore A. "Inflecting the World: Popular Culture and the Perception of Evil." *The Journal of Popular Culture* 38.2 (2004): 384 – 396.

¹⁷ Nikken, Peter. *Mediageweld en kinderen*. 2007, p. 39.

¹⁸ *Ibidem*, p. 39.

¹⁹ Valkenburg, P. *Beeldschermkinderen: theorieën over kind en media*. Amsterdam: Boom, 2002, p. 71.

Deze irreële representatie heeft als gevolg dat kinderen niet leren wat de echte consequenties zijn van geweld bij een slachtoffer. Kinderen leren bijvoorbeeld niet dat het pijn doet als iemand wordt geslagen. De conclusie is dan ook dat ouders niet klakkeloos aan moeten nemen dat een gewelddadige cartoon of een ander dergelijk programma geschikt is voor hun kind simpelweg omdat het gemaakt is voor kinderen.²⁰ Buiten de kinderfictie om representeert onder andere het JEUGDJOURNAAL non-fictie geweld aan kinderen. Deze geweldsdelicten uit de realiteit komen tot hen via stromen van beelden, woorden en geluid. Hoe wordt daar invulling aan gegeven? Wordt dit wel reëler weergegeven dan in een cartoon? Voordat gekeken wordt naar de representatie van geweld in kindernieuws, is het relevant om uiteen te zetten waarom het belangrijk is dat hier onderzoek naar wordt gedaan. Waarom bestaat het televisienieuws voor kinderen? En hoe wordt er door de makers van het JEUGDJOURNAAL zelf nagedacht over het gepresenteerde geweld?

§ 1.2 Kinderen en de representatie van geweld in televisienieuws

Een vaststaand feit is dat televisienieuws in het algemeen de belangrijkste informatiebron is voor kinderen.²¹ Tevens maakt televisienieuws vergeleken met andere niet audiovisuele nieuwsbronnen de meeste indruk op hun emotionele belevingen.²² Dit gegeven zorgt voor talloze wetenschappelijke discussies over het 'slechte' nieuws dat het televisienieuws representeert voor kinderen en de al dan niet negatieve gevolgen daarvan. Deze onderzoeken hebben grotendeels betrekking op reguliere uitzendingen, ze zijn dus niet specifiek voor kinderen. Tijdens de discussies speelt de al eerder genoemde cultivatie theorie weer op. Het uitgangspunt van deze theorie zou nog sterker gelden voor kinderen, aldus psycholoog Ed Cairns.²³ Als de representatie van de samenleving vaak veel geweld bevat, is dat voor kinderen negatief van invloed op hun beeld van de wereld en hun eigen omgeving. Communicatiedeskundige Van der Molen stelt dat deze negatieve invloed ook komt doordat kinderen zich vaak makkelijker kunnen

²⁰ Wilson, Barbara J. et al. "Violence in Children's Programming: Assessing the Risks." *Journal of Communication* (2002), p. 31.

²¹ Molen Van der, J.H.W. *Children's recall of television and print news*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1998.

²² Ibidem.

²³ Zie zijn onderzoek naar de perceptie van kinderen aangaande het geweld in Noord-Ierland. Dit gaf als resultaat: "exposure to television news appeared to influence at least some children's perceptions of the levels of violence in their own neighborhoods." Cairns, Ed. "Impact of Television News Exposure on Children's Perceptions of Violence in Northern Ireland." *The Journal of Social Psychology* 130.4 (2001), p. 450.

identificeren met de getoonde slachtoffers. Zij betrekken de representatie van een schietpartij op een school of een kindertvoering al gauw op de eigen situatie. Het gevolg hiervan is dat kinderen angstig worden door het zien van gewelddadige, schokkende beelden.²⁴ Angst²⁵ op zichzelf is naar mijn mening geen verkeerde ervaring en eerder noodzakelijk binnen een ontwikkeling. Kinderen leren zo wat gevaar betekent en weten in het vervolg wanneer ze een risico lopen. Maar veelvuldige blootstelling aan nieuwsitems over oorlogen en terroristische aanvallen is niet bevorderlijk voor de sociale beleving van een kind. Media- en communicatieonderzoekster Dafna Lemish beargumenteert dat er te veel van dit soort kwalijke representaties zijn in het televisienieuws. Er is een groeiende intensiteit van het tonen van dramatische live nieuwsbeelden. Dit komt door de steeds terugkerende relevantie van dit soort nieuws (denk aan de oorlog in Irak) en de overvloedige aandacht die hieraan wordt gegeven vanuit de redactie. Dit zorgt voor een toename van angstreacties bij kinderen.²⁶ Dit geldt voor kinderen met name voor representaties van: inter-persoonlijk geweld, branden, ongelukken en rampen, oorlogen, inbraak en dieven, kinderleed en dierenleed.²⁷ Vrijwel alle wetenschappers zijn het er over eens dat kinderen bij deze onderwerpen daarom meer begeleid moeten worden in het omgaan met hun emoties om heftige angstreacties te voorkomen. Eveneens zouden ze geholpen moeten worden bij het beter interpreteren van de getoonde informatie.²⁸ Deze verbetering van het interpretatievermogen van kinderen is één van de redenen van het ontstaan van het JEUGDJOURNAAL.²⁹ Een betere uitleg van de context van de gebeurtenissen zou angst moeten reduceren doordat kinderen de representaties van de geweldssituaties beter begrijpen. Uit onderzoek is gebleken dat kinderen inderdaad minder bang waren van dit kinderjournaal dan van het volwassenenjournaal.³⁰

²⁴ Molen Van der, J.H.W. "Violence and Suffering in Television News: Toward a Broader Conception of Harmful Television Content for Children." *Pediatrics* 113.6 (2004), p. 1771.

²⁵ Angst, zoals beschreven door Patti Valkenburg in *Beeldschermkinderen* p. 84, wordt gezien als de onbewuste en onmiddellijke reacties van individuen op echte of denkbeeldige gevaren. Angsten gaan gepaard met gevoelens van psychisch ongemak, zoals ongerustheid en ontzetting, en met lichamelijke reacties als transpiratie en hartkloppingen. Ze duren in het algemeen vrij kort, maar soms kunnen ze enkele uren of dagen aanhouden, of zelfs nog langer.

²⁶ Lemish, Dafna. *Children and Television: A Global Perspective*. Blackwell: Malden, 2007, p. 61.

²⁷ Valkenburg, Patti. *Beeldschermkinderen: Theorieën over kind en media*. 2002, p. 91.

²⁸ Dafna Lemish (2007), J.H.W. van der Molen (2004), Patti Valkenburg (2002), Peter Nikken (2007), Ed Cairns (2001), Anny Spekking-Matti (1975), Lori Dorfman (1997), Rob Maas (1991).

²⁹ Spekking-Matti, Anny. *Nieuws in de kinderschoenen: onderzoek kinderjournaal*. 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1975.

³⁰ Valkenburg, Patti. *Beeldschermkinderen: Theorieën over kind en media*. 2002, p. 92.

In principe acht de redactie van het JEUGDJOURNAAL elk nieuws geschikt om gerepresenteerd te worden. Simpelweg doordat nieuws niet achter te houden is voor kinderen. De redactie stelt dat het beter is om de informatie eerlijk te representeren, dan er vaag over te doen en het verder aan de fantasie van de kinderen over te laten.³¹ Als geweld het nieuws van de dag is, wordt het dus niet weggelaten. Het geweldsitem wordt zorgvuldig geselecteerd en met achtergrondinformatie gepresenteerd aan kinderen.³² Jeugdjournalchef Ronald Bartlema zegt hierover in een interview met *de Volkskrant*:

De regel bij heel heftige onderwerpen is dat je het niet te persoonlijk maakt. Als kinderen zijn vermoord door een van hun ouders, vertel je niet dat Henk negen jaar was en goed kon voetballen. (...)Het is niet zo dat je per definitie geen geweld mag tonen. Maar je moet er goed over nadenken. We hebben in het Midden-Oostenconflict wel eens een shot getoond van een vader met zijn dode kind, van afstand. Want je moet ook laten zien wat oorlog is. Maar spaarzaam.³³

Op de vraag of het JEUGDJOURNAAL overal een positieve draai aan geeft zegt Bartlema: “Je moet niet liegen. Maar je zoekt naar de balans. Je meldt dus bijvoorbeeld ook dat er hulp onderweg is.”³⁴ De makers vermelden ter relativering altijd hoe groot de kans is dat dergelijk geweld in Nederland kan voorkomen. Bovendien bevat een uitzending een groter percentage goed nieuws dan andere bulletins, gericht op volwassenen.³⁵ Hier wordt dan de zogenoemde *sandwich-formula* toegepast. Dit houdt in dat zware berichten worden opgevolgd door luchtig nieuws. De gedachte hierachter is dat het laatste nieuws het voorgaande negatieve bericht verlicht.³⁶

³¹ Graaf, Nathalie de. “Kijk maar even niet lieverd. Over het Jeugdjournaal.” *JAN*. 03-2008.

³² *Ibidem*, p. 58.

³³ “Nieuws voor kinderen mag niet te eng.” *De Volkskrant*. 01-09-2010.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Maas, Rob. “Jeugdjournaal. Mediaopvoeding in de praktijk.” In bundel: Berding, J. *Door de buis genomen? : Kinderen en televisiegeweld*. Amersfoort: Acco. 1991, p. 67.

³⁶ De Vries. (2002) Geciteerd in: Molen Van der, J.H.W. en M. de Vries. “Violence and Consolation: September 11th 2001 covered by the Dutch Children’s News.” *Journal of Educational Media* 28.1 (2003), p 8.

2 Methode

Tijdens dit onderzoek zal op kwalitatieve wijze ontrafeld worden hoe het JEUGDJOURNAAL geweldszaken representeert aan kinderen. Dit berust, net als bij veel waarnemingen binnen de Film- en televisiewetenschap, op interpretaties en beredenering over het gekozen mediafenomeen. Om dit op een gedegen en verantwoorde wijze te kunnen doen, gebruik ik de methode van de *grounded theory*.

§ 2.1 Kwalitatieve tekstanalyse vanuit de *grounded theory*

Representatieonderzoek is tegenwoordig een regelmatig toegepaste onderzoeksvorm binnen *cultural studies*. Het is bij deze stroming gebruikelijk een betrekkelijk klein fenomeen te analyseren en dit vervolgens te relateren aan een groter vraagstuk over bijvoorbeeld ideologie of sociale klasse.³⁷ Een methode waarbij dit nauwlettend kan worden gedaan is de *grounded theory*. Daarom zal deze toegepast worden tijdens de analyse.

De methode van de *grounded theory* is veel bediscussieerd.³⁸ Onder de methode gaan grofweg twee richtingen schuil: die van Glaser en die van Strauss. Oorspronkelijk hebben zij samen een algemene kwalitatieve en inductieve benadering ontwikkeld. Deze heette *grounded theory* en is geïntroduceerd in *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*³⁹ (1967). Hierna zijn beide onderzoekers een andere kant uitgegaan. Strauss en Corbin kwamen met een vernieuwde uitwerking in *Basics of Qualitative Research. Techniques and procedures for developing grounded theory*⁴⁰ (1998). Zij voegden het deductieve aspect toe aan de inductieve methode.⁴¹ Glaser was van mening dat dit niet hoorde bij de methode van de *grounded theory*. Maar Strauss en Corbin zagen juist grote voordelen in de combinatie van inductie en deductie. Theorieën

³⁷ Berg Vande, Wenner en Gronbeck. *Critical approaches to television*. Boston: New York, 2004, p. 362.

³⁸ Zie onder andere Dey 1999, Kendall 1999 en Melia 1996. Aangehaald door Leurs in *Onbegrijpelijk kwaad. Marc Dutroux als 'ster van het kwaad' en als sublieme media-ervaring*, 2006, p. 16.

³⁹ Glaser, B. en A. Strauss. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine de Gruyter, 1967.

⁴⁰ Strauss, A. en J. Corbin. *Basic of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Londen: Sage, 1998.

⁴¹ Bij inductief redeneren komt men tot een algemene regel op basis van een aantal specifieke waarnemingen. Deductief redeneren werkt juist andersom, hier komt men tot een gevolgtrekking, die is voortgekomen uit iets algemeen.

ontstaan uit het casusmateriaal kunnen op deze wijze gecontroleerd worden.⁴² Ik acht het ook van belang dat het mogelijk is nieuwe theorieën te controleren. Daarom sluit ik me aan bij de onderzoeksmethode van Strauss en Corbin.

Grounded theory volgens Strauss en Corbin gaat te werk door op basis van waarneming concepten te 'coderen'. Deze 'codes' zorgen ervoor dat er centrale categorieën kunnen worden geformuleerd. Op basis van deze categorieën kan ik vervolgens een theorie formuleren over de representatie van geweld in het JEUGDJOURNAAL. Dit is in eerste instantie een inductief proces, omdat empirisch afgeleid wordt wat de centrale categorieën zijn. Maar de nieuwe theorie wordt in het laatste stadium getoetst aan een al bestaande theorie over het onderzochte fenomeen. Dit maakt het proces dus eveneens deductief. Deze wisselwerking zorgt ervoor dat blinde vlekken in de nieuwe theorie kunnen worden ontdekt en goedge maakt. De theorie waaraan in dit geval mijn empirisch gefundeerde afleidingen zullen worden getoetst betreft de theorie van Van der Molen en De Vries (2003). Zij hebben onderzocht hoe de makers van het JEUGDJOURNAAL de aanslagen van 9/11 representeerden aan kinderen.⁴³ Dit onderzoek is dus bewust niet opgenomen in het theoretisch kader, maar zal in het laatste stadium van dit onderzoek worden gerelateerd aan mijn eigen resultaten. Doordat ik de bevindingen van Van der Molen en De Vries nog niet heb bestudeerd, kan ik open en zonder sturing aan mijn analyse beginnen. Deze open benadering van het casusmateriaal is een voordeel van de *grounded theory*.

De analyse heeft een interpretatief karakter, maar die subjectieve dimensie wordt gereduceerd. De informatiegegevens, wijze van beredenering en interpretaties worden namelijk procesmatig in een stappenplan gepresenteerd. Dit bijgevoegde stappenplan laat zien welke beslissingen genomen zijn tijdens de interpretaties en reflectie. Ook wordt inzicht gegeven in de kritische vragen, die gesteld werden tijdens de analyse. Het onderzoek is op deze manier empirisch gefundeerd en controleerbaar. Bovendien is mijn voorkennis over de werkwijze van het JEUGDJOURNAAL nihil, omdat ik sinds de middelbare school niet meer heb gekeken naar het programma. De invloed van mijn voorkennis bij de interpretatie zal dus nauwelijks merkbaar zijn.

⁴² Leurs, Rob. *Onbegrijpelijk kwaad. Marc Dutroux als 'ster van het kwaad' en als sublieme media-ervaring*, 2006, p.16

⁴³ Molen Van der, J.H.W. en M. de Vries. "Violence and Consolation: September 11th 2001 covered by the Dutch Children's News." *Journal of Educational Media* 28.1 (2003): 5 – 19.

3 Casusmateriaal

”Onbetwist is de betekenis van het NOS-Jeugdjournaal voor een aanzienlijk deel van de Nederlandse jeugd.”⁴⁴

De allereerste uitzending van het Jeugdjournaal vond plaats op 5 januari 1981 en inmiddels zijn er dus generaties kinderen dagelijks door het JEUGDJOURNAAL op de hoogte gebracht van het nieuws uit binnen- en buitenland. Elke dag zendt het een bulletin uit van 10 à 15 minuten rond de klok van kwart voor zeven. Het nieuwsprogramma van de NOS richt zich op kinderen in de leeftijd van 9 tot 12 jaar. Het instituut van het JEUGDJOURNAAL creëert een televisiewerkelijkheid van de wereld voor kinderen. Dit gebeurt ook aan de hand van slecht nieuws. Het doel van dit journaal is “het aanbieden van kennis en handvatten aan kinderen zodat zij meer begrip en inzicht krijgen in hun eigen problematiek en de problemen die in hun land spelen.”⁴⁵ Het JEUGDJOURNAAL biedt dit aan in een format speciaal ontwikkeld voor kinderen. Een interessant feit is dat tegenwoordig een ruime meerderheid van de kijkers ouder is dan die doelgroep en ongeveer 1/6 van alle kijkers volwassene is.⁴⁶

§ 3.1 Bronnen

Het onderzoeksmateriaal bestaat uit vier uitzendingen van het JEUGDJOURNAAL. Deze bevatten allen nieuwsitems over geweldssituaties. Het betreft de volgende delicten:

- Steekpartij kinderdagverblijf Dendermonde – 23 januari 2009
- Aanslag Koninginnedag – 30 april 2009
- Kindermisbruik door Benno L. – 17 juni 2009
- Oorlog in Afghanistan, twee Nederlandse doden in twee dagen – 8 september 2009

Deze vier gewelddadige gebeurtenissen schokten het afgelopen jaar (2009) de Nederlandse samenleving. Ze vallen allemaal onder de definitie van geweld. De zedenzaak is weliswaar van een andere geweldsgenre. Maar deze afwijkende vorm van

⁴⁴ “Vijfentwintig jaar Jeugdjournaal. Onbetwist de beste.” *Groene Amsterdammer*. 06-01-2006.

⁴⁵ <http://www.jeugdjournaal.nl> 17-09-2009.

⁴⁶ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Jeugdjournaal> 17-09-2009.

geweld is juist interessant om ook te gebruiken. Zo kan onderzocht worden of het JEUGDJOURNAAL wellicht verschillende representatiestrategieën toepast bij uiteenlopende vormen van geweld. Zo wordt een completer beeld verkregen over de representatie van geweld door het instituut van het JEUGDJOURNAAL. De kwalitatieve analyse van de uitzendingen over bovenstaande onderwerpen zal uitwijzen welke strategieën worden ingezet om geweld te presenteren aan kinderen.

De afleveringen met deze nieuwsbeelden zullen worden opgevraagd via het archief van Beeld en Geluid en via het digitale archief van de publieke omroep (www.uitzendinggemist.nl).

4 Representatie van het geweld in het Jeugdjournaal

Analyse-uitwerking

Het instituut van het JEUGDJOURNAAL heeft als functie om kinderen van 9 tot 12 jaar zo juist mogelijk in te lichten over een geweldsdelict. En alhoewel de makers aangeven dit instinctief te doen,⁴⁷ kan er middels de kwalitatieve tekstanalyse gesteld worden dat er sprake is van een duidelijk gestructureerde aanpak. Bij de representatie van geweld in het JEUGDJOURNAAL is namelijk sprake van drie verschillende en steeds opnieuw toegepaste werkwijzen. Deze worden in dit onderzoek betiteld als invalshoeken. Het instituut werkt vanuit de invalshoek van het kind en vanuit de invalshoek van de feiten. Ten derde wordt er vrijwel continu vanuit de invalshoek van de geruststelling bericht over het geweld. Deze invalshoeken kwamen aan het licht tijdens de categorisering van het bronnenmateriaal aan de hand van de *grounded theory*.⁴⁸ Hoe de bestudering van het corpus tot dit resultaat heeft geleid zal in de volgende paragrafen van dit hoofdstuk duidelijk worden.

§ 4.1 Invalshoek van het kind

Uit de eerste categorisering van het casusmateriaal kwamen aan de hand van de opgestelde vragen eenentwintig kenmerken van de werkwijzen van het JEUGDJOURNAAL naar voren. Zes daarvan kwamen zodanig overeen dat ze de eerste invalshoek vormen: de benadering vanuit de beleving van het kind.

Het eerste punt dat typisch is voor deze invalshoek is de toon die gebruikt wordt om aan kinderen iets uit te leggen. Deze toon wordt duidelijk aangepast naar een kinderniveau, want het stemgeluid is hoger en zachtaardiger. Een jongedame uit de redactie, Roos, gaf bijvoorbeeld uitleg over wat er is gebeurd bij de moorden in het kinderdagverblijf. Zij sprak op een lieve en makkelijk te volgen manier de kinderen direct aan in de camera. De combinatie van haar aardige stemgeluid met haar jeugdige, vrolijke uiterlijk maakte het gepresenteerde item minder aanstootgevend. Dit gold niet alleen voor Roos. Ook de overige presentatoren/presentatrices van het kinderjournaal gebruikten een zachtaardig, vrolijk stemgeluid als zij zich richtten tot hun doelgroep.

⁴⁷ “Nieuws voor kinderen mag niet te eng.” *De Volkskrant*. 01-09-2010.

⁴⁸ De verantwoording van de categorisering op basis van de *grounded theory* en de ontstane invalshoeken zijn te vinden in de bijlage. De citaten van de bronnen komen uit de gemaakte transcripties, deze zijn tevens te vinden in de bijlage.

Ook korte zinnen kenmerken de berichtgeving voor kinderen. De gebruikte taal daarbij is zeer eenvoudig en waar dat niet het geval is wordt nadere uitleg gegeven voor beter begrip bij kinderen. Wanneer een politieagent bijvoorbeeld bij het zedenmisdrijf van Benno L. het woord “ontucht” gebruikte, meldde de voice-over een moment later: “Met ontucht bedoelt de politie dat de zwemleraar dingen deed met de kinderen die met seks te maken hebben.” Karakteristiek is ook dat woorden die de ernst van het geweld aan moeten geven vaak minder krachtige woorden zijn. Zo werd het geweld beschreven als “naar”, “eng”, “vervelend” of “raar”. Opvallend is dat er daarbij door bijvoorbeeld Roos veel gebruik werd gemaakt van stopwoorden als “nou”, “ja” en “maarja”. De consequentie hiervan is dat het nieuws gebracht wordt vanuit een versimpelde woordenschat en taalstructuur. Dit wordt kennelijk nodig gevonden om het nieuws duidelijk te maken aan kinderen.

Na de analyse kan geconstateerd worden dat dit punt van toon en taal niet het enige “kinderachtige” aspect is. In het JEUGDJOURNAAL werd namelijk nog meer vanuit de belevingswereld van het kind gewerkt. Een andere gebruikte strategie hiervoor is om kinderen aan het woord te laten voor de camera. Dit werd bijvoorbeeld gebruikt bij de berichtgeving over de aanslag op Koninginnedag. Kinderen vertelden in de aflevering over hun ervaring met de aanslag en over losgekomen gevoelens. Zoals in dit fragment:

Jongen 1: “Ineens allemaal ambulances die met piepende banden weg scheuren en allemaal politieagenten die allemaal ineens beginnen te rennen ja echt gewoon complete chaos.” *Meisje 3:* “De schrik is wel over maar het is nog wel beetje ja schrikkerig.” *Jongen 2:* “Mijn buurmeisje die stond er ook net naast daar. Daar bij het hek, en die was nog net weggetrokken door haar moeder anders was zij misschien ook wel omgekomen.” *Jongen 3:* “Ik ben nu wel wat rustiger geworden en Apeldoorn zelf is ook wel van de schrik bekomen maar gister was echt iedereen in rep en roer.”

Deze strategie wordt ingezet om kinderen aan kinderen de situatie in Apeldoorn uit te laten leggen. Door een kind als deskundige te gebruiken, begrijpen kinderen de gebeurtenis beter en zo mag je veronderstellen dat het bericht toegankelijker is. Eveneens ziet het kijkende kind op deze manier dat er meer kinderen bij betrokken zijn en krijgt het inzicht in hun reacties op het geweld. Het kijkende kind leert op deze manier van andere kinderen hoe het grip kan krijgen op bijvoorbeeld een moord of

aanslag. Maar soms achten de makers van het JEUGDJOURNAAL deze “kind-als-deskundige-strategie” niet voldoende. In dat geval laten zij volwassen experts aan het woord. Deze experts zijn binnen een item voor relatief lange, aaneengesloten periodes in beeld. Ze worden maar weinig met andere beelden gecombineerd. Dit geldt bijvoorbeeld voor bovengenoemde Roos, maar eveneens voor de kinderpsychiater in de uitzending over het zedenmisdrijf Benno L. Deze man kwam veel meer in beeld dan het gefilmde materiaal van het plaatsdelict. Op deze manier wordt minder schokkend beeldmateriaal getoond voor beeldvulling. En kan de maker zich expliciet tot de kijkende kinderen wenden. Er was namelijk te zien dat deze pratende hoofden uitvoerig uitleg en adviezen gaven aan kinderen. Dit wekt het idee op rechtstreeks aangesproken te worden. Kinderen zullen hierdoor aandachtiger luisteren en de context beter begrijpen, zo lijkt de veronderstelling. Dit gaat helemaal op als de makers insinueren dat de kinderen een expert kennen, zoals dat bij Roos gebeurde. Zij werd op een luchtige manier aangekondigd zonder functieduiding en bij haar voornaam. Hierdoor werd de gedachte opgewekt dat de kijkertjes Roos al kennen en deze herkenning schept vertrouwen. Kinderen zullen zich, vanwege dit vertrouwen, door deze aardige Roos eerder aangesproken of gerustgesteld voelen dan door een strenge onbekende vrouw.

Om de aandacht van kinderen te krijgen voor het betreffende geweldsdelict worden dus bepaalde strategieën gebruikt. Uit deze strategieën bleek dat de representaties van geweld speciaal op kinderlijk niveau zijn ingericht. Hierdoor en door het gecreëerde vertrouwen worden kinderen het meest aangesproken. Als de makers de aandacht van de kinderen hebben, kunnen ze de kinderen begeleiden in hoe ze het nieuwsbericht over de geweldssituatie moeten interpreteren. En dit interpretatieproces sturen bij kinderen is het uiteindelijke doel van de makers. In de besproken literatuur kwam dit doel reeds naar voren.⁴⁹ Voormalig hoofdredacteur Rob Maas zei al dat er vanuit de invalshoek van het kind wordt gewerkt. Hij stelt dat kinderen niet “vanuit de hoogte” worden benaderd. “Het JEUGDJOURNAAL wil nieuws begrijpelijk en herkenbaar weergeven. Dat vraagt van volwassen journalisten een groot inlevingsvermogen in de belevingswereld van kinderen.”⁵⁰ Dit onderzoek bevestigt dat deze benaderingswijze ook daadwerkelijk wordt toegepast door de makers van het JEUGDJOURNAAL.

⁴⁹ Voor uitgebreidere informatie hierover verwijst ik naar de werken van: Dafna Lemish (2007), J.H.W. van der Molen (2004), Patti Valkenburg (2002), Peter Nikken (2007), Ed Cairns (2001), Anny Spekking-Matti (1975), Lori Dorfman (1997), Rob Maas (1991).

⁵⁰ Maas, Rob. “Jeugdjournaal. Mediaopvoeding in de praktijk.”(1991), p. 67.

§ 4.2 Invalshoek van de feiten

Uit de resultaten van de analyse blijkt dat het nieuws op een feitelijke manier wordt gerepresenteerd aan kinderen. Dit kan gesteld worden doordat negen van de eenentwintig kenmerken uit de categorisering zeer samenhangend waren over dit onderwerp. Deze kenmerken vormen daarom de invalshoek van de feiten.

Er is bij deze invalshoek sprake van een beschrijving van wat er gebeurd is en wat de consequenties daarvan zijn. Er wordt daaromheen verder niet veel geoordeeld of gespeculeerd. Bij de steekpartij in het kinderdagverblijf werd bijvoorbeeld verteld wat de man heeft gedaan en hoeveel verdriet daarvan is gekomen. Slechts één keer werd gezegd dat het “iets verschrikkelijks” is, maar verder werden er geen kritieken tegen hem geuit. Wel werd er een verklaring gegeven voor zijn gedrag, “de man is ziek in zijn hoofd”. Maar dit berust ook op het geven van feiten over zijn aandoening. Bij het nieuwsbericht over de twee Nederlandse doden in Afghanistan is hetzelfde te zien. De voice-over vertelde over de Nederlandse militairen:

Ze proberen samen met de bevolking het land weer op te bouwen na jaren van oorlog en geweld. Maar dat opbouwen gaat niet altijd goed en is gevaarlijk. Want een groep strijders de Taliban wil de macht over het land hebben. Ze willen dat de buitenlandse militairen vertrekken. Regelmatig wordt er flink gevochten tussen die militairen en de Taliban.

Er wordt hier aan kinderen uitgelegd wat er gaande is in Afghanistan. Het woord gevaarlijk is de enige vorm van oordeel in de situatiebeschrijving. Verder wordt er geen kant gekozen voor of tegen de Taliban. Ook wordt er geen mening opgelegd of de oorlog goed of slecht is. Evenmin wordt aandacht geschonken aan de actuele politieke discussie over de vraag of de militairen in Afghanistan moeten blijven of zich terug moeten trekken. Kinderen kunnen middels de aangereikte informatie dus zelf een standpunt innemen. De pure feitenbeschrijving houdt ook in dat er nagenoeg geen vergelijkingen worden gemaakt met soortgelijke situaties. Bij het zedendelict van Benno L. werd bijvoorbeeld niet gerefereerd naar andere zedenzaken.

Het gericht zijn op feiten is ook te zien bij de gekozen beeldfragmenten. Er werden alleen beelden getoond, die bijdroegen aan de volledigheid van een correcte informatiebeschrijving. Uit de analyse bleek dat overbodige sensatie daarom wordt

vermeden bij het JEUGDJOURNAAL. Ik veronderstel dat dit wordt gedaan om niet onnodig angst te zaaien bij kinderen, zoals ook wetenschappers Van der Molen en Lemish eerder stelden.⁵¹ Kinderen krijgen informatie over wat er aan de hand is. Daarbij worden schokkende beelden omgezet naar impliciete aanduidingen van het leed. Bij de steekpartij in het kinderdagverblijf werden bijvoorbeeld huilende moeders getoond en de voorgevel van het gesloten kinderdagverblijf. Ook bij de aanslag op Koninginnedag werden verdrietige mensen getoond en bloemenzeeën. De botsende, zwarte Suzuki werd ook getoond, dit was namelijk onvermijdelijk. Deze beelden waren wereldwijd verspreid, een kind kwam hier via een andere weg sowieso mee in aanraking. Het is dan beter om de situatie op kinderniveau goed uit te leggen. Daar waren de beelden voor nodig. Maar de beelden van de slachtoffers op straat waren kort en bovendien van heel ver af. De bloederige beelden zoals ze in het reguliere journaal verschenen, werden hier niet gebruikt. De ontstane chaos werd in beeld gebracht, maar het drama van de slachtoffers en omstanders werd niet sensationeel weergegeven. Hier werden dus ook geen mogelijk schokkende beelden vrijgegeven van slachtoffers in het ziekenhuis. In de uitzending over de zaak Benno L. werd zelfs helemaal niets getoond dat ook maar enigszins gerelateerd zou kunnen worden aan zedendelicten of leed van slachtoffers. Dat iets crimineels was gebeurd, werd vermeld door de voice-over. Uit de beelden zou het alleen duidelijk kunnen zijn geworden door de shots van bijvoorbeeld lopende agenten, het gebouw van justitie en een politieauto. Verder werd er een kapstok met jasjes getoond en kindervoeten bij een zwembad. Er wordt dus geen gebruik gemaakt van dramatische, verontrustende beelden als dat niet echt nodig is voor de compleetheid van het verhaal. Opvallend is dat in alle vier de berichten foto's van daders werden weggelaten. In het reguliere journaal werden al snel foto's met zwarte balkjes voor de ogen vrijgegeven van bijvoorbeeld Benno L., Karst T. en Kim de G. Maar voor de kijkers van het JEUGDJOURNAAL wordt dit blijkbaar nog niet verantwoord geacht en is het niet vereist voor de situatiebeschrijving. De kinderen van 9 tot 12 jaar moeten het nog doen met gevels van gebouwen, bloemen, logo's van de politie of een insinuatie van een bom die in de verte ontploft in het Afghaanse landschap. Uit dit voorgaande kan gesteld worden dat het tonen van shots van de omgeving een vaak toegepaste strategie is bij de beeldvoering het JEUGDJOURNAAL. Kinderen kregen te zien hoe het plaatsdelict van zowel

⁵¹ Molen Van der, J.H.W. "Violence and Suffering in Television News: Toward a Broader Conception of Harmful Television Content for Children." (2004), p. 1771. & Lemish, Dafna. *Children and Television: A Global Perspective*. 2007, p. 61.

Dendermonde, als Apeldoorn als Den Bosch eruit ziet. Eveneens weten kinderen door de beelden dat Afghanistan een woestijnachtig landschap heeft met alleen maar rotsen en zandwegen. Doordat tijdens het bericht een wereldkaart in beeld komt, weten ze ook de ligging van een land ten opzichte van Nederland. Maar wat er letterlijk voor bloederig of schokkend drama geschiedde in de getoonde omgeving komt in beeld nauwelijks of zeer impliciet aan de orde. Kinderen worden dus ingelicht via feitelijke woordenkennis zonder sensatie van beelden.

Om zo dicht mogelijk bij de waarheid te blijven worden bij het JEUGDJOURNAAL experts ingezet. Zo kwamen in het bronnenmateriaal de volgende personen in functie aan het woord: een correspondent, de generaal van het leger en verscheidene politieagenten. Door hun functie werden deze personen bestempeld als betrouwbare informatiebron. Deze status van betrouwbaarheid heeft als effect dat informatiegegevens veelal betiteld worden als feiten. Met deze insteek worden zij dus ook ingezet bij het JEUGDJOURNAAL.

§ 4.3 Invalshoek van de geruststelling

De manieren van representeren in de twee bovenstaande paragrafen hebben uiteindelijk als doel kinderen begrijpelijk en correct te informeren over geweld en dit zonder angst te zaaien of aanstoot te geven. Deze twee doelen komen samen in de invalshoek van de geruststelling. Geruststelling draagt namelijk aspecten van bovengenoemde invalshoeken in zich. Het vertellen vanuit de beleving van een kind en het tonen van puur de feiten zonder sensatie dragen bij aan de geruststelling van kinderen. Maar het geruststellen op zich zelf is ook een manier van representeren, oftewel een werkwijze. Deze derde invalshoek van de representatie van het JEUGDJOURNAAL wordt in deze paragraaf geëxpliceerd. De invalshoek van de geruststelling heeft logischerwijs als doel kinderen gerust te stellen. Zes van de eenentwintig kenmerken uit de categorisering vielen hieronder. In de volgende alinea's zal uiteengezet worden op welke strategieën de geruststelling berust.

Een terugkerende strategie die ervoor moet zorgen dat kijkende kinderen gerustgesteld worden, is het inzetten van deskundigen. Dit zijn vaak hulpverleners of kinderpsychiaters. In de uitzending over de aanslag op Koninginnedag werd bijvoorbeeld een man van slachtofferhulp aan het woord gelaten. Hij vertelde rechtstreeks in de camera aan kinderen hoe ze moeten handelen als ze zoiets ernstigs hebben gezien. Deze man gaf in zijn betoog drie geruststellende tips, die ook in rode letters in beeld

verschenen. Hij zei de kinderen dat het normaal is dat ze geschrokken zijn; dat ze er samen over moeten praten; en dat ze afleiding moeten zoeken. Het zedenmisdrijf van Benno L. werd ook op deze geruststellende wijze besproken. De voice-over zei dat “andere kinderen zich niet ongerust moeten maken over hun zwemleraar die ze af en toe aanraakt.” Een kinderpsychiater legde vervolgens uit dat kinderen erover moeten praten als ze eventueel iets echt raar vinden bij hun zwemles. Hier wordt het ongewone dus benadrukt. Dit is vaker terug te zien als geruststellingstrategie. Het kinderdagverblijf, waar de steekpartij plaatsvond, werd beschreven als “normaal rustig”, waar plotseling iets ergs gebeurde. De aanslag op Koninginnedag werd ook beschreven als absurd en zeker niet dagelijks. Naast dit benadrukken van het ongewone blijkt dus ook dikwijls de kans genoemd te worden dat het nog eens voorkomt. Bij de berichtgeving over de oorlog in Afghanistan werd ook over kansen gesproken. Deze zijn echter tegengesteld aan de andere berichtgevingen over geweld. Hier werd het namelijk wel reëel geacht dat een vergelijkbaar incident nog eens zou gebeuren. Er zouden in de oorlog nog meer militairen om kunnen komen door een bermbom. Maar na dit gezegd te hebben, werd er toch nog een geruststelling toegevoegd. Namelijk dat “de militairen zo veel mogelijk van deze bermbommen opsporen en onschadelijk maken.” Op deze manier wordt een positieve draai gegeven aan het negatieve bericht. Deze geruststellingstrategie door positiviteit wordt ook vaker gebruikt door de makers van het JEUGDJOURNAAL. Ter illustratie, bij het zedenmisdrijf en de steekpartij werd gemeld dat de politie snel ter plaatse was en de mannen nu veilig in de gevangenis zitten opgeborgen. Eveneens werd verteld dat de slachtoffers goed worden opgevangen. Bij de aanslag op Koninginnedag werd gezegd dat het ondanks alles mooi weer is, dus dat kinderen lekker buiten kunnen gaan spelen. Mochten kinderen nog steeds aangeslagen zijn door het gewelddadige bericht dan zetten de makers hun laatste strategie in. Alle presentatoren verwezen de kinderen na de berichtgeving door naar de website van het JEUGDJOURNAAL voor meer informatie of hulp. Kinderen worden dus niet aan hun lot overgelaten.

De indeling van de items in de uitzending is ook een strategie om kinderen gerust te stellen. In de literatuur werd gesteld dat hierbij de *sandwich formula*⁵² wordt ingezet. De ontstane nare gevoelens van kinderen door een verontrustend geweldsbericht worden verzacht door ook een positief nieuwsbericht te melden. In feite is het dus hetzelfde als bovengenoemde geruststellingstrategie door positiviteit. Alleen krijgt de strategie dan

⁵² De *Sandwich formula* houdt in dat zware berichten worden opgevolgd door luchtig nieuws. De gedachte hierachter is dat het laatste nieuws het voorgaande negatieve bericht verlicht. De Vries, 2002.

vorm op het niveau van de uitzending als geheel. Na de bestudering van het casusmateriaal kan vastgesteld worden dat de *sandwich formula* een regelmatig voorkomend gebruik is bij het JEUGDJOURNAAL. De zedenzaak Benno L. werd bijvoorbeeld voorafgegaan door een bericht over een meisje dat kampioen sms'en is. Na het ernstige nieuws werd vervolgens bericht dat voetbalclub Fortuna Sittard in de eerste divisie mag blijven voetballen. Ook bij de andere drie casusuitzendingen was deze afwisseling van positief en negatief te zien. Graag verwijs ik voor de nadere onderbouwing van deze uitspraak naar de bijlage.

§ 4.4 Conclusie casusanalyse

De kwalitatieve tekstanalyse op basis van de *grounded theory* heeft gezorgd voor het ontstaan van een categorisering van het onderzoeksmateriaal in termen van drie centrale invalshoeken. De indeling die uiteindelijk gemaakt is, bestaat uit: de invalshoek van het kind, de invalshoek van de feiten en de invalshoek van de geruststelling. Deze drie representatiestrategieën staan onderling in verband met elkaar en hun uiteindelijke doel kwam samen in de laatste invalshoek van geruststelling. Samen vormen deze drie de standaardstrategie voor de representatie van geweldsdelicten door het JEUGDJOURNAAL. Er bleek geen onderscheid te zijn in aanpak bij de verschillende typen van geweld. Het zedenmisdrijf werd middels dezelfde strategieën gerepresenteerd als de thema's over moord en doodslag.

In de inleiding waren vragen opgeworpen over de manier van representeren van geweldsdelicten door de makers van het JEUGDJOURNAAL. Daarvoor is een analyse gemaakt van de werkwijzen van de Jeugdjournalmakers. De gekozen namen voor de invalshoeken geven de functie van de manier van werken ten opzichte van de anderen weer. De makers gaan op verschillende wijzen om met geweld. Maar het uiteindelijke doel bleek om kinderen gerust te stellen. Zij streven dit na door eerst twee andere doelen te bewerkstelligen, deze vormen de eerste twee invalshoeken. Ten eerste hebben zij het doel kinderen zo correct mogelijk voor te lichten vanuit hun eigen belevingsperspectief, opdat ze alles begrijpen en kunnen interpreteren. En ten tweede berichten de makers puur vanuit feitelijke kennis om grote ophef te voorkomen. Door zo neutraal mogelijk te blijven en niet sensationeel te werken, voorkomen zij dat kinderen angstig worden door een drama. Het achterhouden van schokkend beeldmateriaal komt daarom regelmatig voor bij het JEUGDJOURNAAL. Bloederige beelden van slachtoffers van de steekpartij of de aanslag op Koninginnedag werden weggelaten. Deze waren niet cruciaal om het

verhaal te vertellen. Eerder werden er dan omgevingsbeelden gebruikt en personen, die in beeld hun verhaal vertelden. Deze wisselwerking tussen de invalshoek van het kind en de invalshoek van de feiten zorgen samen, naast hun eigen doel, al voor een geruststellend effect. Kinderen worden namelijk geholpen met de verwerking van het geweld en bovendien worden ze beschermd tegen kwalijk beeldmateriaal. Maar de makers van het JEUGDJOURNAAL maken hier bovenop ook nog gebruik van strategieën waarbij geruststellen direct het beoogde doel is. Dit doen zij grotendeels door positief te zijn, kansen van geweldsdelicten in te schatten en gebruik te maken van geruststellende woorden van hulpverleners. Ook het toepassen van de *sandwich formula* draagt hieraan bij.

Samen dragen de drie toegepaste werkwijzen bij de representatie van geweld bij aan het welzijn van het kijkende kind. De uitslag van het onderzoek heeft laten zien dat het geweld in de samenleving door het JEUGDJOURNAAL anno 2009 met veel zorg en voorzichtigheid wordt uitgedragen naar kinderen. Actuele cijfers melden dat er onaanvaardbaar veel geweld is binnen de Nederlandse samenleving.⁵³ Ondanks dat blijft het JEUGDJOURNAAL altijd een positieve, geruststellende nieuwsbron voor kinderen. Want de kennelijk verharde samenleving waar de kinderen in leven, wordt in een lichtere versie voorgeschoteld. Het geweld wordt minimaal beschreven en de beelden daarbij zijn impliciet. Blijkbaar wordt het van de maatschappij en de media verwacht de opgroeiende kinderen nog te beschermen voor al het leed dat in de wereld plaatsvindt. Het 'venster op de wereld' van kinderen van 9 tot 12 jaar is door deze (zelf)censuur nog betrekkelijk klein en zal naar mate ze ouder worden steeds groter worden.

§ 4.5 Toetsing resultaten aan bestaande theorie

In 2003 deden communicatiedeskundige J.H.W. van der Molen en studente journalistiek M. de Vries onderzoek naar de berichtgevingen van het JEUGDJOURNAAL. Zij keken naar de uitzendingen die verschenen in de week na de terroristische aanslagen van 9/11 in New York. Dit was dus net als het hier gepresenteerde onderzoek een studie die berustte op de analyse van de representatie van geweld. Voor het deductieve onderdeel van dit onderzoek is het een relevante en zeer bruikbare studie. Daarom worden in deze paragraaf de nieuwe resultaten getoetst aan de al bestaande theorie van Van der Molen

⁵³ Driessen, F.M.H.M. *Geweld in Nederland. Een verkenning van de aard en omvang van geweldsdelicten in de Nederlandse samenleving*. Utrecht: Bureau Driessen. Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek, 2008.

en De Vries.⁵⁴ Het betreffende artikel, dat over het onderzoek geschreven is, draagt de titel: “Violence and Consolation: September 11th 2001 Covered by the Dutch Children’s News.”⁵⁵

Bij de start van bovengenoemd onderzoek werd er vanuit gegaan dat er bij het JEUGDJOURNAAL sprake zou zijn van “consolation strategies” oftewel geruststellingstrategieën. Deze werden door de onderzoekers onderverdeeld in drie categorieën:

- (a) strategies applied at the programme level (e.g. alternating ‘heavy’ and ‘light’ topics);
- (b) strategies applied at the level of the news item (e.g. taking a child perspective, inclusion of reassuring comments); and
- (c) strategies applied at the shot level (e.g. not showing the most graphic film footage).⁵⁶

Van der Molen en De Vries testten in hoeverre deze categorieën gebruikt werden tijdens de nieuwsuitzendingen voor kinderen over de aanslagen van 9/11. De gebruikte methode werd niet expliciet vernoemd, maar het is afleidbaar dat op kwantitatieve wijze te werk is gegaan. Items, shots en de duur daarvan werden namelijk gecodeerd en geturfd in een database. De belangrijkste resultaten van het onderzoek waren dat: tijdens de berichtgevingen van 9/11 geen gebruik werd gemaakt van de strategieën op het niveau van het programma; wel werd er minder gedramatiseerd door geen sensatie te gebruiken tijdens de nieuwsberichten; als er schokkende beelden werden gebruikt werden deze meteen opgevolgd door uitleg van een expert. Hieruit concludeerden Van der Molen en De Vries:

All in all, the manner in which the Children’s News covered the attacks does seem to follow the producers’ intentions to make the main news

⁵⁴ Aantekening bij deze toetsing. Het artikel “Violence and Consolation: September 11th 2001 covered by the Dutch Children’s News” heb ik pas bestudeerd na de voltooiing van mijn eigen kwalitatieve tekstanalyse.

⁵⁵ Molen Van der, J.H.W. en M. de Vries. “Violence and Consolation: September 11th 2001 covered by the Dutch Children’s News.” *Journal of Educational Media* 28.1 (2003): 5 – 19.

⁵⁶ Ibidem p. 7.

comprehensible to children aged 9–12 and to inform viewers about major problems in the world without making them too anxious.⁵⁷

Deze formulering van de conclusie sluit nauw aan bij de bevindingen van mijn eigen onderzoek naar televisienieuws voor kinderen. Ondanks het gebruik van een andere methode en een geheel andere opbouw komen we tot ongeveer dezelfde theorie over geruststelling. Mijn insteek was om vanuit een open benadering te analyseren hoe het geweld werd gerepresenteerd. Daarbij kwam ik tot drie doelen oftewel subthema's. Van der Molen en De Vries toetsten een theoretisch raamwerk. Het grote verschil is dat zij het JEUGDJOURNAAL op drie levels benaderden. Ik heb het bekeken als een geheel. Desalniettemin blijkt dat tijdens het categoriseren dezelfde soorten werkwijzen terug te zien zijn. Zoals het reduceren van sensatie, het tonen van impliciet beeldmateriaal, het gebruik van experts en het nieuws zo goed mogelijk uitleggen. Een ander verschil is nog dat Van der Molen en De Vries er bij voorbaat vanuit gingen dat bij het JEUGDJOURNAAL gebruik werd gemaakt van geruststellingstrategieën. Bij dit onderzoek is niet vanuit deze vooronderstelling gewerkt. De strategie van representeren als geruststelling kwam pas naar boven tijdens de onderzoeksanalyse. Van der Molen en De Vries ondervonden dat de berichtgevingen over 9/11 zo uitgebreid waren, dat er geen sprake meer kon zijn van de *sandwich formula*. Mijn onderzoek was gericht op geweldsdelicten en betrof dus geen grote, terroristische ramp. Hierdoor kon ik op basis van het onderzoeksmateriaal wel stellen dat er gebruik werd gemaakt van de *sandwich formula*. De onderzoeksfocus op meerdere en ook minder uitzonderlijke geweldsdelicten in plaats van op één unieke gebeurtenis maakt de theorie ook meer toepasbaar. Aan de hand van de ontstane theorie kunnen er namelijk vergelijkingen worden gemaakt met representaties van andere gewelddadige situaties, zoals bijvoorbeeld andere moorden of aanslagen. Toch kan door de meerdere overeenkomsten van beide analyses gesteld worden dat de nieuwe theorie, ontstaan middels de *grounded theory*, gefundeerd is. Want niet alleen op inductieve wijze, maar ook op deductieve wijze is de theorie houdbaar.

⁵⁷ Ibidem, p. 16.

Conclusie

Binnen het medialandschap vinden al lange tijd heftige discussies plaats over de kwalijke gevolgen van mediageweld voor kinderen. Deze problematiek bewoog mij een representatieonderzoek uit te voeren naar dit fenomeen. Dit soort onderzoek stelde mij namelijk in staat op een hoger niveau inzicht te geven in de beslissingen die genomen zijn door televisiemakers. Bovendien kon zo ontrafeld worden op welke wijze deze makers te werk zijn gegaan. Hierdoor ontstond een duidelijker beeld over de beweegredenen achter het getoonde geweld waar kinderen aan worden blootgesteld. Het onderzoek voor deze masterthese startte vanuit de hoofdvraag: welk geweld uit onze reële wereld komt via televisienieuws tot kinderen en op welke manier wordt dit gerepresenteerd? De casus voor deze studie betrof vier recente gewelddadige nieuwsitems, die aan bod kwamen in het JEUGDJOURNAAL. (*Steekpartij kinderdagverblijf Dendermonde, aanslag Koninginnedag, zedenmisdrijf Benno L., Nederlandse doden in Afghanistan.*)

Het eerste deel van de hoofdvraag was na het steekproefsgewijs bekijken van uitzendingen snel te beantwoorden. Het JEUGDJOURNAAL schuwt geen gewelddadige onderwerpen. Vrijwel alle geweldssituaties die het nieuws van de dag zijn, worden behandeld. De ernstige delicten, die ik tijdens mijn selectie voor ogen had om te analyseren, kwamen allen aan bod als nieuwsitem. De makers suggereerden zelf al niets weg te laten van belangrijk nieuws wegens eventueel geweld.⁵⁸ Via dit onderzoek is dat bevestigd. De Jeugdjournalmakers pretendeerden daarnaast dat ze kritische geweldssituaties instinctief vertonen aan kinderen.⁵⁹ Dit bleek echter niet het geval. Door te kijken naar de representatie van geweld door het JEUGDJOURNAAL kwamen namelijk bepaalde vaste strategieën van de makers aan het licht. Dit kwam mede tot stand door gebruikmaking van de onderzoeksmethode van de *grounded theory* van Strauss en Corbin.⁶⁰ Ik kon duidelijk strategieën onderscheiden, die werden ingezet om gewelddadig nieuws kenbaar te maken aan kinderen. Deze strategieën waren door hun onderlinge overeenkomsten onder te verdelen in drie standaardstrategieën. Doordat de standaardstrategieën veelvuldig werden toegepast door de makers van het JEUGDJOURNAAL, vormen deze de drie centrale invalshoeken. Dit zijn: ten eerste de

⁵⁸ Graaf, Nathalie de. "Kijk maar even niet lieverd. Over het Jeugdjournaal." 03-2008.

⁵⁹ "Nieuws voor kinderen mag niet te eng." *De Volkskrant*. 01-09-2010.

⁶⁰ Strauss, A en J. Corbin. *Basic of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. 1998.

invalshoek vanuit de beleving van het kind; en ten tweede de invalshoek van de feiten; tot slot kwamen de twee eerst genoemden samen in de derde invalshoek, die van geruststelling. De eerste invalshoek heeft als doel kinderen aan te spreken op hun eigen denkniveau. Dit zodat ze het nieuwsitem correct kunnen begrijpen en er geen verwarring ontstaat over de toedracht van een geweldsdelict. De invalshoek van de feiten zorgt ervoor dat er geen sensatie ontstaat rondom het geweld. Door dichtbij de feiten te blijven en niet onnodig leed van dichtbij in beeld te brengen wordt ophef voorkomen. Door deze twee strategieën wordt een begrijpelijk en minder bedreigend beeld van de werkelijkheid gecreëerd. Dit werkt geruststellend voor kinderen en dat is tevens het doel van de laatste invalshoek van geruststelling. Uit het representatieonderzoek bleek sterk dat dit geruststellen de overkoepelende functie van het JEUGDJOURNAAL is. In hoofdstuk één werd al beargumenteerd dat dit nodig is om geen angst te zaaien bij kinderen. De cultivatie theorie gaat er vanuit dat veel negatief nieuws voor onrust zorgt bij kinderen.⁶¹ Dit willen de makers van het JEUGDJOURNAAL kennelijk voorkomen door naast het geweld ook positieve punten te vermelden en de kans dat het nog eens gebeurt als minimaal te presenteren. Daarbij wordt een beschrijving gegeven van het geweld zonder relaties te leggen met gelijksoortige voorvallen en ook zonder een concrete omschrijving van daders. Deze punten kunnen allemaal betiteld worden als geruststelling. Het toepassen van de *sandwich formula* is ook een strategie om geruststelling te bewerkstelligen. Patti Valkenburg verklaarde dat het ook afhankelijk is van het type mediageweld of een kind bang wordt.⁶² Door het nieuws vanuit de beleving van een kind te brengen krijgt het JEUGDJOURNAAL een luchtig karakter. Hierdoor mag ik aannemen dat het niet als een bedreigend type kinderprogramma wordt ervaren. Kanttekening daarbij is dat het ook geen grappig, irreëel programma is. De makers maken namelijk niet de fout het geweld te bagatelliseren, zoals Wilson zag bij cartoons voor kinderen.⁶³ Het JEUGDJOURNAAL presenteert altijd nieuwsfeiten berustend op waarheid. Het geweld wordt weliswaar beperkt en niet expliciet weergegeven, maar het bericht geeft een correcte beschrijving van het delict en de consequenties. Kinderen weten door het JEUGDJOURNAAL dat mensen verdrietig worden indien sprake is van overledenen. Het is dan vervolgens de taak van de makers om kinderen te leren omgaan met dat verdriet door een situatie

⁶¹ Cairns, Ed. "Impact of Television News Exposure on Children's Perceptions of Violence in Northern Ireland." (2001), p. 450.

⁶² Valkenburg, P. *Beeldschermkinderen: theorieën over kind en media*. 2002, p. 71.

⁶³ Wilson, Barbara J. et al. "Violence in Children's Programming: Assessing the Risks." (2002), p. 31.

foutloos uit te leggen. Dit heeft als effect dat kinderen het op een juiste manier kunnen interpreteren. En dat brengt me weer terug bij de invalshoek van geruststelling. Als kinderen beseffen wat er gaande is en dit goed kunnen interpreteren zullen ze minder snel angstig worden. Hoofdredacteur Bartlema gaf al aan dat dit foutloos uitleggen een streven is van het JEUGDJOURNAAL.⁶⁴ Hier blijkt dat dat voor deze geweldsdelicten geslaagd is.

Zoals ook Van der Molen en De Vries concludeerden, kan ik dus op basis van mijn kwalitatieve analyse de uitspraak doen dat in het JEUGDJOURNAAL structureel gebruik wordt gemaakt van geruststellingstrategieën. Lemish zag in haar onderzoek een toename van gewelddadige nieuwsitems over bijvoorbeeld oorlogen en terroristische aanvallen.⁶⁵ Ook Driessen meldde dat er momenteel onaanvaardbaar veel geweld plaatsvindt in de samenleving.⁶⁶ Deze groeiende intensiteit van dramatische beeldfragmenten en de terugkerende relevantie vragen daarom voor jonge kijkers om geruststelling. Wetenschappers zijn het er namelijk over eens dat opgroeiende kinderen nog beschermd moeten worden voor het leed in de wereld.⁶⁷ Tijdens hun ontwikkeling zijn ze nog niet in staat zelfstandig te oordelen over de ernst van geweld. Daarvoor hebben ze de hulp van volwassenen nodig. Dit is in eerste instantie de taak van de ouders. Maar de media vervullen een steeds grotere rol in de wereld van een kind. Daarom kan het JEUGDJOURNAAL mede deze taak vervullen door informatief en geruststellend tegelijk te zijn. Kinderen kunnen het geweld zo in een context plaatsen en blijven (voor zo lang het duurt) met een positieve blik naar de steeds verhardende samenleving kijken.

Door de onderzoeksfocus op meerdere en tevens minder uitzonderlijke geweldsdelicten te hebben gericht is een houdbare theorie ontstaan over het geweldsvertoon in het JEUGDJOURNAAL. De representatietheorie kan namelijk toegepast worden op gelijksoortige gewelddadige incidenten. Het maakt daarbij geen verschil of er sprake is van zedelijk geweld of moorden in de vorm van bijvoorbeeld een aanslag. Dit is daarom een verbetering van de theorie van Van der Molen en De Vries.⁶⁸ Zij doen hun

⁶⁴ “Nieuws voor kinderen mag niet te eng.” *De Volkskrant*. 01-09-2010.

⁶⁵ Lemish, Dafna. *Children and Television: A Global Perspective*. 2007, p. 61.

⁶⁶ Driessen, F.M.H.M. *Geweld in Nederland. Een verkenning van de aard en omvang van geweldsdelicten in de Nederlandse samenleving*. 2008.

⁶⁷ Dafna Lemish (2007), J.H.W. van der Molen (2004), Patti Valkenburg (2002), Peter Nikken (2007), Ed Cairns (2001), Anny Spekking-Matti (1975), Lori Dorfman (1997), Rob Maas (1991).

⁶⁸ Molen Van der, J.H.W. en M. de Vries. “Violence and Consolation: September 11th 2001 covered by the Dutch Children’s News.” (2003): 5 – 19.

uitspraak slechts aan de hand van één unieke terroristische aanslag. In de toekomst zou dit onderzoek aangevuld kunnen worden met een receptieonderzoek op basisscholen over de ervaring van de geruststelling. Ook zou gekeken kunnen worden naar de fora van het JEUGDJOURNAAL en de reacties van kinderen op gewelddadige nieuwsitems. Om verder te gaan op het vlak van representatieonderzoek zou geanalyseerd kunnen worden hoe terrorismedreiging zorgt voor representaties van geweld in het JEUGDJOURNAAL en hoe daar vanuit een politieke benadering aandacht aan wordt besteed.

Literatuuropgave

- Berding, J. *Door de buis genomen? : Kinderen en televisiegeweld*. Amersfoort: Acco, 1991.
- Berg Vande, Wenner en Gronbeck. *Critical approaches to television*. Boston: New York, 2004.
- Boxstael, A. *Oneerbare voorstellen op school. Erotische relaties tussen leerkrachten en leerlingen in film*. Proefschrift. Gent: Academia Press, 2008.
- Cairns, Ed. "Impact of Television News Exposure on Children's Perceptions of Violence in Northern Ireland." *The Journal of Social Psychology* 130.4 (2001): 447-452.
- Crone, Vincent. *De kwetsbare kijker. Een culturele geschiedenis van televisie in Nederland*. Proefschrift. Amsterdam: Vossiuspers UvA, 2007.
- Dorfman, Lori et al. "Youth and Violence on Local Television News in California." *American Journal of Public Health* 87.8 (1997): 1311 – 1316.
- Driessen, F.M.H.M. *Geweld in Nederland. Een verkenning van de aard en omvang van geweldsdelicten in de Nederlandse samenleving*. Utrecht: Bureau Driessen. Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek, 2008.
- Glaser, B. en A. Strauss. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine de Gruyter, 1967.
- Lemish, Dafna. *Children and Television: A Global Perspective*. Blackwell: Malden, 2007.
- Leonard, John. "Why blame TV?" *Utne Reader* 63 (1994): 90 – 94.
- Leurs, Rob. *Onbegrijpelijk kwaad. Marc Dutroux als 'ster van het kwaad' en als sublieme media-ervaring*. Proefschrift. Amsterdam: Vossiuspers UvA, 2006.
- Mander, Jerry. *Four Arguments for the Elimination of Television*. New York: HarperCollins Publishers Inc., 1978.
- Molen Van der, J.H.W. *Children's Recall of Television and Print News*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden, 1998.
- Molen Van der, J.H.W. en M. de Vries. "Violence and Consolation: September 11th 2001 covered by the Dutch Children's News." *Journal of Educational Media* 28.1 (2003): 5 – 19.
- Molen Van der, J.H.W. "Violence and Suffering in Television News: Toward a Broader Conception of Harmful Television Content for Children." *Pediatrics* 113.6 (2004): 1771 – 1775.
- Nikken, Peter. *Mediageweld en kinderen*. Amsterdam: SWP, 2007.

- Paik, Haejung, George Comstock. “The Effects of Television Violence on Antisocial Behavior. A Meta-Analysis 1.” *Communication Research* 21.4 (1994): 516 – 546.
- Romer, Daniel, Kathleen Hall Jamieson, Sean Aday. “Television News and the Cultivation of Fear and Crime.” *Journal of Communication* (2003): 88 – 104.
- Spekking-Matti, Anny. *Nieuws in de kinderschoenen: onderzoek kinderjournaal*. 's-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1975.
- Strauss, A en J. Corbin. *Basic of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Londen: Sage, 1998.
- Turnau, III, Theodore A. “Inflecting the World: Popular Culture and the Perception of Evil.” *The Journal of Popular Culture* 38.2 (2004): 384 – 396.
- Valkenburg, Patti. *Beeldschermkinderen: theorieën over kind en media*. Amsterdam: Boom, 2002.
- Wilson, Barbara J. et al. “Violence in Children’s Programming: Assessing the Risks.” *Journal of Communication* (2002): 5 – 35.
- Winn, Marie. *Plug-In Drug: Television, Computer and Family Life*. New York: Penguin Group, 2002.

Kranten- en tijdschriftartikelen

De Groene Amsterdammer. “Vijfentwintig jaar jeugdjournaal, onbetwist de beste.” 06-01-2006.

De Volkskrant. “Nieuws mag niet eng worden.” 01-09-2009.

Elsevier. Sman, José van der. “Mediageweld verpest uw kind.” 12-03-2005.

JAN. Graaf, Nathalie de. “Kijk maar even niet lieverd. Over het Jeugdjournaal.” 03-2008. 48 – 52.

Internetbronnen

<http://www.jeugdjournaal.nl>

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Jeugdjournaal>

Televisiebronnen, afleveringen Jeugdjournaal

Reguliere avonduitzending 23 januari 2009

Reguliere avonduitzending 1 mei 2009

Reguliere avonduitzending 17 juni 2009

Reguliere avonduitzending 8 september 2009

Bijlage

Verantwoording kwalitatieve tekstanalyse bronnenmateriaal

Grounded theory

Stap 1

Steekproefsgewijs bekijken afleveringen van het Jeugdjournaal

Gewelddadige delicten worden behandeld door het Jeugdjournaal. Alle voorvallen die ik voor ogen had worden behandeld.

Stap 2

Transcriberen en beschrijven gekozen beelden Jeugdjournaals

Steekpartij kinderdagverblijf Dendermonde – Uitzending 23 januari 2009

Transcriptie:

Eerst een naar bericht uit België. Een man is daar met een paar mensen een kinderdagverblijf binnen gegaan. En heeft kinderen en een leidster neergestoken. De mensen in het dorp zijn erg verdrietig over wat er vanmorgen is gebeurd. Ze proberen elkaar zoveel mogelijk te troosten. Sint Gillis bij Dendermonde is een dorp midden in België. Meestal is het er rustig maar vanmorgen gebeurde er iets verschrikkelijks. Een man stak op een kinderdagverblijf kinderen en leidsters neer, twee baby's en een leidster overleefden dat niet. Zeker 10 andere kinderen moesten naar het ziekenhuis. Roos heeft vandaag al het nieuws over de steekpartij gevolgd op de redactie, Roos kun je ons meer vertellen over wat er vanmorgen is gebeurd? Ja deze kinderen zaten gewoon in de crèche toen er opeens een onbekende man binnen kwam, die was helemaal wit met zwart geschminkt en hij had een paar messen bij zich en daarmee is hij in het wilde weg gaan steken. Nou daarna is de man de crèche weer uitgelopen en ontsnapt, maar de politie is er natuurlijk snel achteraan gegaan en ze hebben al snel gepakt ergens in een dorpje verder op. Toen bij een bijeenkomst voor journalisten vertelde de politie nog meer over de steekpartij. *Politieagent*: "In alle ziekenhuizen waar de kinderen werden ondergebracht werden digitale foto's genomen van die kinderen en die werden doorgestuurd naar een centrum hier in Dendermonde waar de ouders van de slachtoffers werden opgevangen, zodanig dat zij zo spoedig mogelijk deze kinderen kunnen erkennen." Waarom de man het precies gedaan heeft weten ze niet dat onderzoeken ze nu, maar het is wel duidelijk dat de man ziek is in zijn hoofd en dat hij uit een inrichting komt. Je vraagt je vast af hoe het nou verder gaat nou die kinderen worden verzorgd in het ziekenhuis. En ook de volwassenen en kinderen die niet gewond zijn, maar er wel bij waren toen het gebeurde krijgen hulp. Want die zijn natuurlijk heel erg geschrokken doordat ze echt iets ontzettend engs hebben meegemaakt. Daarom is het nu belangrijk om met elkaar te praten. Maarja de kinderen op de crèche zijn nog heel erg jong, de jongste zijn nog baby en de oudste kinderen zijn drie jaar en dat maakt het praten

natuurlijk wel erg lastig. Maar de grote mensen en wat oudere kinderen proberen in het dorp wel veel met elkaar te praten en elkaar vooral te steunen. De premier van België heeft gezegd dat hij het goed vindt dat de politie de dader snel te pakken had en premier Balkenende en alle ministers hebben gezegd dat ze meeleven met de ouders van de kinderen.

Beelden:

- Huilende moeders, die elkaar vasthouden en kennelijk troost zoeken. Verdrietige omstanders.
- Kaart van België en aanduiding van Sint Gillis bij Dendermonde.
- Ambulances.
- Politieagenten, politieauto's en helicopters.
- De politiechef.
- Peuter in de arm van moeder.
- Kort beeld van de ramen van het kinderdagverblijf.

Aanslag Koninginnedag – Uitzending 1 mei 2009

Transcriptie:

Bloemen, heel veel bloemen zijn er vandaag in Apeldoorn gelegd. Daar reed gisteren tijdens Koninginnedag een automobilist op de menigte in die naar de koninklijke familie zwaaide. In Apeldoorn leven veel mensen mee met de slachtoffers. Een paar bosjes bloemen lagen er vanmorgen vroeg, dat zullen er heel snel veel en veel meer worden. Honderden misschien wel duizenden mensen kwamen vandaag naar de plek waar gisteren zo'n vreselijke gebeurtenis was. *Meisje 1*: "Dat het hier is gebeurd dat is echt heel raar. Voelt dat ja." *Meisje 2*: "Ik vind het nog steeds heel heel erg wat er is gebeurd." Het was een vrolijke Koninginnedag gister totdat een 38-jarige man met zijn zwarte auto door een groep mensen heen reed, het was zijn bedoeling met zijn auto tegen de bus van de koninklijke familie aan te botsen. Hij wilde hoogstwaarschijnlijk een aanslag plegen. Waarom hij dat wilde doen is nog niet duidelijk, de politie onderzoekt dat. *Jongen 1*: "Ineens allemaal ambulances die met piepende banden weg scheuren en allemaal politieagenten die allemaal ineens beginnen te rennen ja echt gewoon complete chaos." *Meisje 3*: "De schrik is wel over maar het is nog wel beetje ja schrikkerig." *Jongen 2*: "Mijn buurmeisje die stond er ook net naast daar. Daar bij het hek, en die was nog net weggetrokken door haar moeder anders was zij misschien ook wel omgekomen." *Jongen 3*: "Ik ben nu wel wat rustiger geworden en Apeldoorn zelf is ook wel van de schrik bekomen maar gister was echt iedereen in rep en roer." Vanaf gisteravond werden er al bloemen neergelegd bij het monument waar de auto tegenaan botste. Maar de meeste bloemen worden gebracht naar de plek waar de auto door de mensenmassa heen reed. Waarom ben je hier naar toe gekomen om bloemen neer te leggen? *Meisje 2*: "Nou omdat we het heel erg vinden wat er is gebeurd." Er raakten gisteren 17 mensen gewond. 6 toeschouwers kwamen om het leven, 8 mensen liggen nu nog in het ziekenhuis onder wie twee kinderen. De automobilist is gister zwaar gewond naar het ziekenhuis gebracht door de politie, daar is die afgelopen nacht overleden. *Meisje 1*: "Ik vind het wel jammer

want nu kunnen ze niet meer vragen ofzo waarom hij dat wilde doen enzo maar verder vind ik het niet supererg.” Naar het gemeentehuis van Apeldoorn komen vandaag ook veel mensen toe. Er liggen hier boeken waar je je naam in kunt schrijven. Zo kun je laten weten dat je het erg vindt wat er gebeurde. Ook Phebe en Maayke doen dat. De meiden zouden gister optreden voor de koningin. *Phebe*: “Het zou een hele leuke dag moeten worden, zo begon die ook, en iedereen was heel blij, totdat we hoorden dat we ineens weg moesten. Maar de helft wist niet eens wat er precies gebeurd was.” Uren hadden de meiden ‘s morgens staan wachten in hun kostuums. Voor niks want hun optreden ging niet door, de koninklijke familie kwam wel langs, maar er werd niet blij gezwaaid. *Phebe*: “Ik zag Maxima echt huilen maar ik had echt geen idee waarom en ik zag de koningin allemaal praten alsof er echt iets heel ergs was gebeurd, maar wij ja al die mensen daar die wisten van niks.” *Maayke*: “Ja die meneer die dat veroorzaakt heeft, heeft heel veel mensen pijn gedaan. En daardoor is Koninginnedag niet meer wat het ooit zou zijn.” *Phebe*: “Ja want nu denk je toch wel bij de volgende Koninginnedag wat er toen in Apeldoorn is gebeurd.” Veel kinderen hebben het drama gisteren gezien, op tv of ze waren erbij. Op ons gastenboek komen honderden reacties van jullie binnen. Een hulpverlener vertelt wat je moet doen als je zoiets ernstigs hebt gezien. Ik heb erover gedroomd is dat raar? *Hulpverlener*: “Nou ik kan me heel goed voorstellen dat je een nacht of een paar nachten slecht slaapt. Of dat je droomt of dat je even geen trek hebt in eten of dat je geen zin hebt om met je vriendjes en vriendinnetjes te spelen. [in beeld: NORMAAL] Dat zijn allemaal normale dingen als je zoiets verschrikkelijks van dichtbij meemaakt.” Ik ben verdrietig wat moet ik nu doen? *Hulpverlener*: “Heel Nederland is ervan geschrokken, dus je bent er niet alleen in en heel van je vriendjes en vriendinnetjes zullen zijn geschrokken. Zorg dat je dus niet alleen met dat verdriet loopt, maar dat je daar met je vriendjes en vriendinnetjes over kunt praten. [in beeld: SAMEN PRATEN] Ook als je straks weer naar school gaat als de vakantie voorbij is is het heel goed dat daar in de klas over gesproken wordt. Want al je maatjes al je vriendjes en vriendinnetjes hebben het eigenlijk ook gezien. Nou het is normaal dat je je er helemaal van kapot schrikt. Als je maar in de gaten houdt dat het echt absurd is, het is ook niet iets dat morgen weer zal gebeuren. Dus nou dat je er even weer naar kijkt dat kan ik me voorstellen en dat je benieuwd bent over hoe het verder gaat. Maar ga niet de hele dag achter internet en televisie zitten, ga lekker buiten spelen het is mooi weer en probeer ook een beetje los te laten.” [in beeld: AFLEIDING] Op onze website vind je informatie over hoe je hulp kunt vinden als je behoefte hebt er met iemand over te praten.

Beelden:

- Monument de Naald en bloemen daarbij.
- Kinderen en volwassenen die samen komen bij de plek waar het gebeurde.
- Bus met de koninklijke familie erin.
- De zwarte auto die in volle vaart door de menigte tegen de Naald aanbotst.
- Rennende agenten en burgers, in chaos.
- Gewonde mensen, die op de grond liggen. (Van heel ver af gefilmd.)
- Bloemen op de plek waar de menigte van toeschouwers stond.
- Mensen die in shock zijn en verloren rondlopen bij die plaats.

- Gemeentehuis, condoleanceregister dat wordt getekend door volwassenen en kinderen.
- Man van slachtofferhulp.
- Bloemenzee.

Kindermisbruik Benno L. – Uitzending 17 juni 2009

Transcriptie:

Nu eerst politienieuws, honderd agenten zijn in Den Bosch bezig met een zwemleraar. Hij werd deze week opgepakt want op zijn computer stonden tienduizenden foto's van meisjes die zwemles van hem kregen. Op sommigen daarvan staan dingen die met seks te maken hebben. De zwemleraar gaf les in verschillende zwembaden in en rond Den Bosch. Vooral aan kinderen die verstandelijk gehandicapt zijn. Voor tijdens en na de les maakte hij foto's. *Agent*: "Ja die meneer heeft een heleboel foto's op zijn computer staan waar in te zien is dat hij met kinderen ontucht pleegt dan wel foto's van kinderen die zeg maar ja er zo op staan dat het wat seksueel getint is." Met ontucht bedoelt de politie dat de zwemleraar dingen deed met de kinderen die met seks te maken hebben. Daarom zit de zwemleraar nu in de gevangenis. De meeste kinderen merken het snel genoeg als een volwassene ze op een rare manier aanraakt. Bij de kinderen die les kregen van de man lag dat anders. *Kinderpsychiater*: "Soms zijn kinderen met een beperking ja die doen meer en die praten minder, dus die vliegen een meneer eerder om de nek en andere kinderen zeggen dan hallo. En dan is het veel moeilijker voor zo'n kinderen om te zeggen wat nou goed of fout is. En eigenlijk moeten de grote mensen dat des te beter weten." Gisteravond kwamen honderden ongeruste ouders naar een bijeenkomst over de zwemleraar. Daar vertelde de politie dat ze vijf computers, verschillende fototoestellen en geheugenkaarten in beslag hebben genomen. Er zijn bijna honderd verschillende meisjes op de foto's te zien en de politie gaat nu onderzoeken wie deze kinderen precies zijn. Het gaat waarschijnlijk zeker een half jaar duren. *Agent*: "Als je thuis een foto opent is het makkelijk, je kijkt een plaatje en je hebt het gezien, maar wij moeten dat op een officiële manier vastleggen. We moeten van elke foto precies opschrijven wat we hebben gezien, op wat voor manier dat we het hebben gezien, dus dat duurt een stukje langer." Kinderen die les hebben gehad van de zwemleraar kunnen met hun vragen terecht bij de politie of hulpverleners. Andere kinderen moeten zich niet ongerust maken over hun zwemleraar die ze af en toe aanraakt. *Kinderpsychiater*: "Als je dat meemaakt en je vindt het raar vertel dat dat niet alleen tegen een vriendje of vriendinnetje, maar zeg het tegen je mama. Van goh mama ik snap er niks van want... en dan vertel je gewoon wat er gebeurd is." Over drie maanden moet de zwemleraar voor de rechter komen tot die tijd blijft hij in de gevangenis. Als je iets kwijt wilt over dit verhaal ga dan naar onze site en laat een bericht achter in ons gastenboek.

Beelden:

- Kindervoeten die uit het zwembad lopen.
- Politieagent en muur van het politiebureau, politielinten.
- Kapstok met jasjes.
- Kinderschoenen.

- De kinderspsychiater.
- De bijeenkomst voor ouders, buiten, mensen op de rug en van grote afstand.
- Zwembadwater.
- Gebouw en logo GGD.
- Gebouw van justitie met politieauto.

Oorlog in Afghanistan, twee Nederlandse doden in twee dagen – Uitzending 8 september 2009

Transcriptie:

We beginnen met nieuws uit Afghanistan want voor de tweede keer in korte tijd is daar een Nederlandse militair om het leven gekomen. Het gebeurde doordat hij op een bermbom is gereden. De baas van de militairen maakte het nieuws gisteren bekend. *Baas van de militairen*: “Na gisteren het nieuws van het sneuvelen van de korporaal Kevin vd Rijdt sta ik vandaag weer voor u met een trieste mededeling.” Het is de tweede keer in twee dagen tijd dat generaal van Uhm aan journalisten vertelt dat een Nederlandse militair is omgekomen in Afghanistan, afgelopen zondag gebeurde dat ook al. In het land Afghanistan werken ongeveer 1800 Nederlandse militairen. De meesten zitten in de provincie Uruzgan. Ze proberen samen met de bevolking het land weer op te bouwen na jaren van oorlog en geweld. Maar dat opbouwen gaat niet altijd goed en is gevaarlijk. Want een groep strijders de Taliban wil de macht over het land hebben. Ze willen dat de buitenlandse militairen vertrekken, regelmatig wordt er flink gevochten tussen die militairen en de Taliban. Maar het grootste gevaar voor de militairen zijn de zo genoemde bermbommen, die de talibanstrijders onder de weg verstoppen. In totaal kwamen al 21 militairen tijdens hun werk in Afghanistan om het leven. De meesten van hen door zo’n bermbom, zo ook de militair die gister om het leven kwam. De auto van de militair reed op zo’n bom, 4 andere militairen die mee in de auto zaten raakten gewond. Volgens generaal van Uhm proberen de militairen zo veel mogelijk van deze bermbommen op te sporen en onschadelijk te maken. *Generaal van Uhm*: “Helaas lukt het opsporen niet altijd, het incident van vandaag is daar het trieste bewijs van.” De Nederlandse militairen blijven in ieder geval nog tot volgend jaar in Afghanistan. Wil je meer weten over Afghanistan kijk dan op onze website.

Beelden:

- Generaal van Uhm op persconferentie.
- Landkaart van Nederland en dan uitgezoomd komt ook Afghanistan in beeld. Afstand wordt benadrukt. (Kleurrijk gedaan met rose en groen.)
- Landschap van Afghanistan (zandbak) waar in de verte een bom ontploft.
- Militairen in Afghanistan die schieten met mitrailleurs.
- Tanks die rondrijden in het gebied.
- Militairen die rondlopen en proberen bermbommen te vinden met detector.

- Wapens en bommen. (Kort.)
- Vliegende Helicopter.

Stap 3

Formuleren van vragen

Op welke wijze wordt er verslag gedaan?

Wat wordt er getoond?

Worden er verklaringen gegeven? Wordt er veel uitgelegd?

Wordt het als schokkend gepresenteerd of meer als ongewoon?

Horen de beelden bij de woorden?

Worden kijkers gerustgesteld of wordt er juist angst gezaaid?

Worden er gebeurtenissen tegen elkaar afgewogen?

Worden er vergelijkingen gemaakt?

Wordt de kans dat het nog eens voorkomt vermeld?

Wordt er een oordeel gegeven of een beschrijving?

Wordt er veel of weinig gebruik gemaakt van enge/schokkende beelden?

Wordt er ook iets positiefs vermeld?

Is het nieuwsbericht reëel of meer kinderachtig?

Worden kinderen aan hun lot over gelaten na de uitzending?

Is er sprake van de zogenoemde sandwich formula?

Tot slot, zijn de berichten vergelijkbaar met elkaar?

Stap 4

Beantwoorden van de vragen per uitzending

Steekpartij kinderdagverblijf Dendermonde – Uitzending 23 januari 2009

Op welke wijze wordt er verslag gedaan?

Er wordt een beschrijving gegeven van de situatie. Veel verdriet van de mensen. Iemand van de redactie wordt aangesteld om de kinderen uit te leggen wat er gebeurd is. Ook wordt er gebruik gemaakt van de politiechef.

Wat wordt er getoond?

Huilende moeders, politie-agenten en auto's en ambulances.

Worden er verklaringen gegeven? Wordt er veel uitgelegd?

Ja er wordt gezegd dat de man ziek is in zijn hoofd. Er wordt alleen uitgelegd wat er gebeurd is, verder spreekt vooral de verbijstering en onwetendheid.

Wordt het als schokkend gepresenteerd of meer als ongewoon?

Ja er wordt veel gesproken over "iets ontzettend engs" en "mensen die heel erg zijn geschrokken".

Horen de beelden bij de woorden?

Deels wel, deels niet. Als er gesproken wordt over de politie zie je een politieauto en ambulances. Maar als er wordt uitgelegd wat er gebeurd is zie je vooral huilende mensen of een stuk gebouw van het kinderdagverblijf. Geen foto van de dader als daarover wordt gesproken. De presentatrice is ook veel in beeld. Bij de aanduiding van de plaats verschijnt wel een kaart.

Worden kijkers gerustgesteld of wordt er juist angst gezaaid?

Er wordt gezegd dat er opeens iets engs gebeurde, terwijl het normaal heel rustig is. Maar verder wordt er niet direct gerustgesteld. Verder wordt er aangegeven dat mensen heel erg zijn geschrokken en kinderen krijgen het advies erover te praten.

Worden er gebeurtenissen tegen elkaar afgewogen?

Nee.

Worden er vergelijkingen gemaakt?

Nee.

Wordt de kans dat het nog eens voorkomt vermeld?

Nee. Er wordt wel gesteld dat het normaal heel rustig is.

Wordt er een oordeel gegeven of een beschrijving?

Oordeel: Verschrikkelijk. Maar dat is het enige.

Wordt er veel of weinig gebruik gemaakt van enge/schokkende beelden?

Niet. Alleen mensen die heel verdrietig zijn.

Wordt er ook iets positiefs vermeld?

Ja dat de politie heel snel de man had opgepakt.

Is het nieuwsbericht reëel of meer kinderachtig?

Het bericht is reëel maar de stem van Roos van de redactie is erg kinderachtig.

Worden kinderen aan hun lot over gelaten na de uitzending?

Ze weten dat ze erover moeten praten, dat dat troost biedt. En dat de slachtoffers alle hulp krijgen die er is.

Is er sprake van de zogenoemde sandwich formula?

Ja: Kind kampioen snowboarden (kort) → Moorden kinderdagverblijf → Japan kan luchtvervuiling meten → 7000 dieren op tentoonstelling voor wedstrijd mooiste dier → Mannen doen recordpoging met metrovervoer → verwoestingen Gazastrook door bombardementen → Kind kampioen snowboarden.

Aanslag Koninginnedag – Uitzending 1 mei 2009

Op welke wijze wordt er verslag gedaan?

Een voice-over verteld wat er gebeurd is en wordt aangevuld door verhalen van kinderen die erbij waren.

Wat wordt er getoond?

De aanslag wordt getoond met in de verte de gewonden.

Worden er verklaringen gegeven? Wordt er veel uitgelegd?

Er worden geen verklaring gegeven van waarom het is gebeurd. Wel wordt er uitvoerig, ook door kinderen, uitgelegd wat er gebeurd is en wat de gevolgen daarvan zijn.

Wordt het als schokkend gepresenteerd of meer als ongewoon?

Het wordt als schokkend en absurd beschreven.

Horen de beelden bij de woorden?

Ja grotendeels wel. Behalve als de kinderen aan het woord zijn.

Worden kijkers gerustgesteld of wordt er juist angst gezaaid?

Kijkers worden heel erg gerustgesteld. Er wordt gesteld dat het totaal absurd is en dat het logisch is dat kinderen schrikken. In de uitzending komt er een hulpverlener van slachtoffer hulp aan het woord die kinderen advies geeft over hoe ze er mee om moeten gaan. Deze man benadrukt dat het niet alledaags is, en dat kinderen er over moeten praten en afleiding moeten zoeken.

Worden er gebeurtenissen tegen elkaar afgewogen?

Nee.

Worden er vergelijkingen gemaakt?

Nee.

Wordt de kans dat het nog eens voorkomt vermeld?

Ja er wordt expliciet vermeld dat het morgen niet nog eens zal gebeuren doordat de aanslag zo abnormaal is.

Wordt er een oordeel gegeven of een beschrijving?

Er wordt gesteld dat er iets vreselijks is gebeurd. Maar verder is het heel beschrijvend.

Wordt er veel of weinig gebruik gemaakt van enge/schokkende beelden?

De botsing wordt getoond, en de chaos vanaf een afstand. Lichamen of andere schokkende beelden worden achterwege gelaten. Ook komt er geen bericht vanuit het ziekenhuis oid.

Wordt er ook iets positiefs vermeld?

Ja kinderen die aan het woord komen zeggen dat ze al bijgekomen zijn van de schrik. Mensen die meeleven met de slachtoffers. Ook wordt er gezegd dat het mooi weer is en dat kinderen lekker buiten moeten spelen, zodat ze het loslaten.

Is het nieuwsbericht reëel of meer kinderachtig?

Het bericht is reëel, maar doordat er alleen maar kinderen aan het woord komen is het wel echt gericht op kinderen en hun beleving.

Worden kinderen aan hun lot over gelaten na de uitzending?

Nee, ze worden uitvoerig geadviseerd en doorverwezen naar hulp via de website als ze dat willen.

Is er sprake van de zogenoemde sandwich formula?

Ja: Mexicaanse griepvaccin (kort) → Aanslag Koninginnedag → April warmste maand in jaren → Caravan mag harder → Mexicaanse griepvaccin → Record bal hooghouden.

Kindermisbruik Benno L. – Uitzending 17 juni 2009

Op welke wijze wordt er verslag gedaan?

Via de presentatrice met een voice-over, via een politie-agent en door een kinderpsychiater aan het woord te laten.

Wat wordt er getoond?

Eigenlijk niks, er wordt een zwembad weergegeven en wat politiemensen en burgers bij een bijeenkomst.

Worden er verklaringen gegeven? Wordt er veel uitgelegd?

Ja er wordt uitgelegd waarom het politie-onderzoek zo lang duurt. En wat de man gedaan heeft.

Wordt het als schokkend gepresenteerd of meer als ongewoon?

Er wordt niet echt schokkend over gedaan, eerder dat het niet normaal is en dat de man daarom naar de gevangenis moet.

Horen de beelden bij de woorden?

Nee totaal niet.

Worden kijkers gerustgesteld of wordt er juist angst gezaaid?

Gerustgesteld. Een kinderpsychiater legt aan de kinderen uit dat dit “gewone” kinderen niet snel overkomt en als dat wel is dat ze daarover rustig moeten praten met hun ouders. Er wordt letterlijk gezegd dat de kinderen zich niet ongerust moeten maken.

Worden er gebeurtenissen tegen elkaar afgewogen?

Nee. Er komen geen andere vergelijkbare zedendelicten aan de orde.

Worden er vergelijkingen gemaakt?

Ja dat niet bij elke zwemles dit gebeurt.

Wordt de kans dat het nog eens voorkomt vermeld?

Ja er wordt gesteld dat kinderen nog rustig naar zwemles kunnen blijven gaan, dat de kans niet groot is dat er iets aan de hand is.

Wordt er een oordeel gegeven of een beschrijving?

Beschrijving, geen oordeel.

Wordt er veel of weinig gebruik gemaakt van enge/schokkende beelden?

Nee niks.

Wordt er ook iets positiefs vermeld?

Dat de man in de gevangenis zit en voor de rechter moet komen en dat ouders naar een bijeenkomst kunnen gaan.

Is het nieuwsbericht reëel of meer kinderachtig?

De informatie is reëel, maar de beelden hadden net zo goed niet getoond kunnen worden. Dit kan dus als kinderlijk worden beschouwd. Ook het taalgebruik is aangepast naar kinderen, omdat het thema seks betreft. Woorden als ontucht worden geëxpliciteerd.

Worden kinderen aan hun lot over gelaten na de uitzending?

Nee ze worden doorverwezen naar de website als ze hulp willen.

Is er sprake van de zogenoemde sandwich formula?

Ja: Meisje kampioen smsen (kort) → Zaak Benno L. → Voetbalclub Fortuna Sittard mag doorgaan → Pindafabriek in brand → Meisje kampioen smsen → Schoolvoetbalkampioenschappen → Obama slaat vlieg dood.

Oorlog in Afghanistan, twee Nederlandse doden in twee dagen – Uitzending 8 september 2009

Op welke wijze wordt er verslag gedaan?

Via de voice-over van de presentator en door de generaal van de militairen aan het woord te laten.

Wat wordt er getoond?

Militairen aan het werk in het Afghaanse landschap.

Worden er verklaringen gegeven? Wordt er veel uitgelegd?

Ja er wordt verklaard waardoor de militairen zijn overleden. Ook wordt de oorlog nog eens uitgelegd.

Wordt het als schokkend gepresenteerd of meer als gewoon?

Het wordt als triest gerepresenteerd. Maar er is verder geen directe rouw te zien of gewonden.

Horen de beelden bij de woorden?

Gedeeltelijk. De oorlog wel, maar er worden niks getoond dat in relatie kan worden gebracht met de overleden militairen.

Worden kijkers gerustgesteld of wordt er juist angst gezaaid?

De kijkers wordt op een overzichtelijke manier uitgelegd wat er gaande is, zonder al te veel sensatie. Door een kaart van Afghanistan te tonen en de ligging ten opzichte van Nederland wordt gespeculeerd dat het allemaal heel ver weg gebeurd.

Worden er gebeurtenissen tegen elkaar afgewogen?

Ja dat er eerder al meer voorvallen zijn geweest waar militairen aan overleden zijn.

Worden er vergelijkingen gemaakt?

Nee.

Wordt de kans dat het nog eens voorkomt vermeld?

Ja dat het daar nog eens voorkomt wordt reëel geacht, maar militairen doen er alles om de bommen onschadelijk te maken.

Wordt er een oordeel gegeven of een beschrijving?

Nee er wordt niet geoordeeld over de oorlogs voor- en tegenstanders. Wel wordt de situatie beschreven als gevaarlijk.

Wordt er veel of weinig gebruik gemaakt van enge/schokkende beelden?

Vooral voertuigen worden getoond en één bom. Deze bom zie je heel in de verte ontploffen. Er is verder geen moordaanslag oid te zien of Nederlandse militairen die gewond zijn.

Wordt er ook iets positiefs vermeld?

Ja dat de militairen hard hun best doen om de bommen onschadelijk te maken en dat ze het land proberen op te bouwen.

Is het nieuwsbericht reëel of meer kinderachtig?

Het is heel minimaal. En de kleuren die in de landkaart worden gebruikt zijn opvallend kleurrijk met rose en groen.

Worden kinderen aan hun lot over gelaten na de uitzending?

Nee als ze meer willen weten kunnen ze op de website kijken.

Is er sprake van de zogenoemde sandwich formula?

Ja: New York 400 jaar viering (kort) → Doden in Afghanistan → New York 400 jaar viering → A t/m Z trein actie voor meer lezen.

Stap 4

Belangrijkste kenmerken van de representatie van nieuws in de uitzendingen

- Overall wordt uitleg gegeven van wat er gebeurd is door een presenterator, via voice-over en via beeld.
- Overall worden experts aan het woord gelaten, dan wel politie-agenten, korpschef of generaal.
- Overall wordt gesproken over leed, maar dit wordt niet expliciet getoond.
- Wel wordt er bij drie situaties gebruik gemaakt van bloemen en huilende of verontruste mensen om de rouw weer te geven van slachtoffers.
- Nergens worden beelden/afbeeldingen van daders weergegeven.
- Schokkende situaties worden beschreven als “ontzettend eng”, “triest” of er wordt gesproken over mensen “die erg zijn geschrokken.”
- Er wordt niet geoordeeld over de situaties. Alleen feitenbeschrijving.
- Kinderen worden in alle uitzendingen gerustgesteld. Ook wordt beschreven hoe groot de kans is dat het nog eens gebeurt.
- Twee keer wordt er gebruik gemaakt van een hulpverlener/kinderpsychiater.
- Twee maal wordt er een landkaart gebruikt om plaatsen te duiden.
- Het taalgebruik is over het algemeen simpel en er wordt veel gebruik gemaakt van herhaling en bovendien worden moeilijke woorden uitgelegd.
- De presentatoren praten doorgaans met een hogere stem, vooral de vrouwen.
- In alle berichten wordt ook iets positiefs vermeld.
- Er wordt nooit gerefereerd naar andere zaken. Er wordt niet gespeculeerd.

- Kinderen worden niet aan hun lot over gelaten na het nieuws. Ze krijgen adviezen en tips en worden doorverwezen naar de website van het JEUGDJOURNAAL als ze meer willen weten of hulp zoeken.
- Lange “talking heads”. Schokkende beelden komen daardoor minder aan bod.
- Overall wordt gebruik gemaakt van de zogenoemde sandwich formula.
- Alleen bij de aanslag op Koninginnedag wordt gebruik gemaakt van kinderen, die hun verhaal over hun ervaringen vertellen.
- Bij de zaak van Benno L. wordt geen beeldmateriaal vertoond dat echt aan de situatie gerelateerd zou kunnen worden.
- Bij de doden in Afghanistan wordt geen rouw of verdriet getoond.
- De aanslag op Koninginnedag krijgt aanzienlijk meer aandacht. En wordt explicieter behandeld, hoogstwaarschijnlijk door de ernst en doordat het zo dichtbij is. Kinderen wordt hier via woorden en beelden geadviseerd wat ze moeten doen met hun gedachtes.

Stap 5

Categoriseren van manieren van berichtgeving

Het JEUGDJOURNAAL maakt bij schokkende kwade gebeurtenissen gebruik van:

- Feitenbeschrijving zonder beoordeling, vergelijking of verdere speculatie door presentator.
- Experts van de gebeurtenis.
- Adviezen van hulpverleners en mensen met een psychologische achtergrond.
- Impliciet leed (shots van bloemen, tranen, rook van een bom, politielinten).
- Verhalen van ervaringen van kinderen.
- Beelden van de omgeving waar het gebeurd is (eventueel met kaart).
- Positiviteit en geruststelling.
- Taal en toon aangepast aan kinderen.
- Veel pratende hoofden in beeld, weinig schokkende beelden.
- Sandwich formula.

N.B. de kleuren geven de categorisering aan.

Stap 6

Formuleren belangrijkste invalshoeken van waaruit het JEUGDJOURNAAL werkt aan kwade items

- Invalshoek van het kind (met veel uitleg in kindertaal)
- Invalshoek van de feiten (dus geen sensationaliiteit door bijv. schokkende beelden)
- Invalshoek van de geruststelling van het leed (positief, kans, sandwich)

Stap 7

Vaststellen van het discursieve vertoog

De redactie van het JEUGDJOURNAAL hanteert bepaalde strategieën om een kwaad bericht te formuleren in nieuwsitems. Het belangrijkste punt waar zij ten eerste gebruik van maken is dat het op het niveau is van kinderen van 9 tot 12 jaar. Er zijn dus aanpassingen in het nieuwsbericht specifiek voor kinderen, er wordt bijvoorbeeld meer uitgelegd en shots van ernstige zaken zijn altijd van ver af in beeld of niet. Ten tweede worden er pure feiten weergegeven en worden die niet gesensationaliseerd, beoordeeld of bespeculeerd. Op de derde plaats is er altijd sprake van geruststelling en een positief einde, met de bedoeling dat kinderen niet angstig worden.

Stap 8

Vergelijking maken met bestaande theorie - Deductie

J. H.W. van der Molen & M. De Vries deden in 2003 onderzoek naar de representatie van geweld in het JEUGDJOURNAAL in de week na de aanslagen van 9/11 in New York. Zij gaan er daarin vanuit dat er bij het JEUGDJOURNAAL sprake is van “consolation strategies”. Zij verdelen deze onder in drie categorieën:

- (a) strategies applied at the programme level (e.g. alternating ‘heavy’ and ‘light’ topics);
- (b) strategies applied at the level of the news item (e.g. taking a child perspective, inclusion of reassuring comments); and
- (c) strategies applied at the shot level (e.g. not showing the most graphic film footage).¹

Zij testen in hoeverre deze categorieën gebruikt worden tijdens de nieuwsuitzendingen voor kinderen over de aanslagen van 9/11. Dit is een unieke gebeurtenis. Mijn onderzoek richt zich op minder uitzonderlijke geweldssituaties, hierdoor is de theorie meer toepasbaar. Beiden komen we tot geruststellingsstrategieën. Ik werk niet vanuit een

¹ Molen Van der, J.H.W. en M. de Vries. “Violence and Consolation: September 11th 2001 covered by the Dutch Children’s News.” *Journal of Educational Media* 28.1 (2003), p. 7.

theoretisch raamwerk, benader het Jeugdjournaal open. Van der Molen en De vries zagen geen sandwich formula, ik wel.

Stap 9

Resultaten uitwerken in betoogvorm voor onderzoeksscriptie aan de hand van kernvoorbeelden en citaten

Zie het scriptiedocument.